

Plan upravljanja Parkom prirode "Komovi" za teritoriju Opštine Kolašin (2021-2026)

Nacrt

Oktobar, 2020. godine

Sadržaj:

I	UVOD.....	3
1.1	O potrebi donošenja plana	3
1.2	Pravni osnov	4
1.3	Metodologija izrade plana	5
1.4.	Implementacija i revidovanje plana	6
1.5	Veza sa drugim strateškim dokumentima	6
II	ANALIZA STANJA	10
2.1.	Osnovne informacije	10
2.2.	Prirodne vrijednosti.....	11
2.2.1	Biodiverzitet.....	13
2.2.2	Geografske odlike.....	14
	Geomorfologija	15
	Pedologija.....	16
	Hidrografija.....	16
	Klima	16
2.3.	Socio-ekonomske i kulturne karakteristike i potencijali.....	17
2.3.1	Stanovništvo	17
2.3.2	Privreda i poljoprivreda	17
2.3.3	Potencijali parka –SWOT analiza	21
2.4	Ocjena stanja.....	22
2.5	Ugrožavanja vrijednosti	22
III	VIZIJA.....	24
IV	ZONIRANJE.....	25
4.1	Opis osnovnih vrijednosti i karakteristika definisanih zona	25
4.2.	Aktivnosti po zonama.....	26
V	CILJEVI UPRAVLJANJA SA MJERAMA	29
5.1	Proritetne aktivnosti za ostvarenje ciljeva	29
5.2	Specifični ciljevi	30
5.3	Mjere -Akcioni plan	32
5.4	Naučna istraživanja.....	43
VI	ORGANIZACIJA UPRAVLJANJA	44
VII	FINANSIRANJE	47
VIII	PLAN DINAMIKE	48

I UVOD

1.1 O potrebi donošenja plana

Planu pravljanja je osnovni alat za upravljanje zaštićenim područjem. On institucionalizuje ciljeve i definiše aktivnosti koje su neophodne da se oni ostvare u određenom vremenskom periodu. Najveća vrijednost Plana upravljanja je u njegovoj svakodnevnoj upotrebi, prvenstveno od strane upravljača ali i od strane šireg kruga zainteresovanih strana uključujući i zainteresovanu javnost.

Između ostalog Plan upravljanja osigurava:

Racionalizaciju i uštedu: Jasan pregled neophodnih aktivnosti u dužem vremenskom periodu omogućava da racionališemo sa resursima i/ili izbjegnemo preklapanje aktivnosti (npr. za više različitih poslova može biti dovoljna samo jedna aktivnost).

Kontinuitet i jednoobraznost djelovanja: Plan upravljanja se donosi na određeni vremenski period (od 5 i više godina) gdje se dokumentuju ciljevi koje treba ostvariti. Kako predstavlja osnovni dokument za upravljača, nezavisno od trenutne situacije ili eventualno izmjene upravljačke strukture (direktora, šefa službe, osoblja itd.) osigurava da se ciljevi dosledno ostvaruju. Sprovođenje određenih aktivnosti u parku je dokumentovano, time i omogućeno da se u sličnim situacijama ponaša na sličan način, omogućavajući jednoobraznost djelovanja. Ovo je posebno važno jer se ovdje radi o planu upravljanja za dio parka prirode na teritoriji jedne Opštine pri čemu je neophodno postignuti harmonizaciju upravljanja sa ostalim djelovima parka u Opštinama Andrijevica i Podgorica (vidi 1.3).

Transparentnost djelovanja i javnu dostupnost podataka: Ciljevi koji se nalaze u planu upravljanja su ujedno i ciljevi šire interesne grupe. Stoga sve aktivnosti moraju biti javno predstavljene, što plan omogućava. Plan omogućava i sagledavanje pozadine sprovođenja određene aktivnosti i omogućava bolje razumjevanje od strane šire zajednice, lokalnih zajednica, NVO sektora, novinara, i sl.

Plan upravljanja omogućava pregled šireg konteksta i efekata koje se mogu postići ulaganjem sredstava što pomaže traženju finansijskih sredstava za realizaciju specifičnih aktivnosti potencijalnim donatorima ili partnerima (Vladine institucije, međunarodne finansijske organizacije i sl.).

Kontrolu i vrijednovanje rezultata: Plan upravljanja omogućava da se precizno i jasno provjeri efikasnost upravljača, kao i efekata koji su ostvareni (npr. Skupština opštine razmatra procenat sprovođenja planiranih aktivnosti od strane upravljača).

Zbog navedenog, donošenje plana upravljanja je i obaveza u skladu sa članom 65 Zakona o zaštiti prirode ("Sl. list Crne Gore", br.51/08, 21/09, 40/11, 62/13 i 6/14) kojim je definisano, između ostalog, da Plan upravljanja za park prirode donosi nadležni organ jedinice lokalne samouprave, uz saglasnost Ministarstva dok je sadržaj plana upravljanja određen članom 66 istog zakona. Isti zakon predviđa i regulatornu funkciju plana navodeći da su pravna i fizička lica dužna da vrše radnje, aktivnosti i djelatnosti u zaštićenom prirodnom dobru u skladu sa planom upravljanja.

Da bi plan u potpunosti ostvario svoju funkciju on mora biti najčešće upotrebljavani dokument od strane upravljača a ne ispunjenje zakonske obaveze. Ovo predstavlja, pored finansija, jedan od najvećih rizika za ostvarenje plana. U cilju smanjenja ovog rizika, pri izradi ovog Plana upravljanja primjenjen je specifičan pristup, kratko predstavljen u poglavlju: **1.3 metodologija izrade plana.**

1.2 Pravni osnov

Prema Zakonu o zaštiti prirode¹, park prirode je:

“Prostrani prirodni ili dijelom kultivisani lokalitet kopna ili mora, odnosno kopna i mora sa ekološkim obilježjima međunarodne i nacionalne važnosti i predionim vrijednostima. U parku prirode zabranjeno je vršiti radnje i aktivnosti i obavljati djelatnosti kojima se ugrožavaju obilježja, vrijednosti i uloga parka”.

Član 34 istog Zakona propisuje da park prirode koji se nalazi na području jedinice lokalne samouprave proglašava odlukom skupština jedinice lokalne samouprave po prethodnoj saglasnosti ministarstva nadležnog za zaštitu prirode i mišljenja ministarstva nadležnog za poljoprivredu, šumarstvo i vode.

Zakon definiše da proces proglašenja zaštićenog prirodnog dobra započinje dostavljanjem Zahtjeva za izradu stručne podloge pravnom licu (član 28). Opština Kolašin (Andrijevića i Podgorica) je (su) inicirala (i) proces proglašenja regionalnog parka „Komovi“ tokom 2012. godine.

Zavod za zaštitu prirode utvrđuje da li određeno područje ima karakteristike koje su neophodne shodno Zakonu te priprema Studiju i daje preporuku na osnovu iste. Za Regionalni park “Komovi” Studijom je data preporuka za zaštitu. Ova pripremna Studija, izradjena je (2013. godine) uz tehničku i finansijsku pomoć UNDP kancelarije u Crnoj Gori i Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF).

Dalji koraci predviđaju pripremu akta o proglašenju i njegovo usvajanje od strane Skupštine Opštine uz pribavljanja predhodne saglasnosti i mišljenja resornih Ministarstava (član 55 i 57). Na navedeni način vrši se proglašenje Regionalnog parka.

Važno je napomenuti da aktu o proglašenju (shodno odredbama člana 32) između ostalog **mora sadržati (definisati) i: režime zaštite u parku prirode (zoniranje), način zaštite i razvoja zaštićenog prirodnog dobra; radnje, aktivnosti i djelatnosti koje se mogu vršiti u zonama režima zaštite i naziv upravljača parka prirode** koji nakon usvajanja odluke preuzima poslove upravljanja parkom prirode. Ovo su, između ostalog i važni dijelovi Plana upravljanja.

Nakon sprovedenih pripremnih aktivnosti na proglašenju parka prirode Komova, Odluka o proglašenju parka prirode Komovi je donešena:

- Skupštini Glavnog grada - Podgorice na sjednici održanoj dana 17. februara 2015. godine (za dio parka na teritoriji Glavnog grada Podgorica);
- Skupštini Opštine Andrijevića na sjednici održanoj dana 21. avgusta 2015.godine (za dio parka na teritoriji Opštine Andrijevića);
- Skupština Opštine Kolašin na sjednici održanoj dana 09. Decembra 2019 godine godine (za dio parka na teritoriji Opštine).

Time je u konačnome proglašen park prirode Komovi, koji se prostire na teritoriji tri opštine, u skladu sa zakonom.

Shodno Odlukama o proglašenju parkom prirode Komovi upravljaju:

- Društvo sa ograničenom odgovornošću: "Park prirode Andrijevića" u 100 % vlasništvu Opštine Andrijevića
- Društvo sa ograničenom odgovornošću: „Agencija za upravljanje zaštićenim područjima, Podgorica“ u 100 % vlasništvu Opštine Podgorica
- Opština Kolašin – Sekretarijat za zaštitu životne sredine (u daljem tekstu: Upravljač), do donošenja akta o osnivanju privrednog društva.

¹ ("Sl. list Crne Gore", br. 51/08 od 22.08.2008)

Način na koji će upravljač upravljati parkom prirode određeno kroz izradu i usvajanje (usvaja nadležni organ lokalne samouprave) **petogodišnjeg plana upravljanja (član 58 i 59)**. Upravljač je dužan da sprovodi usvojeni plan upravljanja kroz implementaciju raznih aktivnosti definisanih posebnim operativnim jednogodišnjim planovima.

Ovaj plan upravljanja odnosi se na Plan upravljanja Parkom prirode "Komovi" za teritoriju Opštine Kolašin (2020-2025) uvažavajući specifičnosti proglašenja parka prirode i potrebe upravljanja parkom prirode Komovi na svojoj ukupnoj teritoriji (uključujući Podgoricu i Andrijevicu).

1.3 Metodologija izrade plana

Kako je navedeno u poglavlju 1.1 Plan upravljanja mora biti dokument koji će budući upravljač koristiti u svakodnevnom radu ali i dokument koji će pružiti širem krugu zainteresovanih strana detaljan uvid u aktivnosti upravljača.

Prije pripreme ovog dokumenta obavljene konsultacije sa zainteresovanim stranama. Posebno su organizovane radionice za pripremu vizije i generalnih ciljeva parka. Na navedeni način omogućeno je da viziju i opšte ciljeve definišemo na osnovu potreba stanovnika parka i uskladimo ih sa potrebom očuvanja prirodnih vrijednosti. Ovako postojani ciljevi, široko prihvaćeni od svih zainteresovanih strana, treba da omoguće i pomognu bržu implementaciju mjera kroz sinergističko djelovanje. Zato se plan sa posebnom pažnjom stara da su sve zainteresovane strane uključene u buduće procese i implementaciju plana, što do sada nije bio čest slučaj pri izradi sličnih dokumenata.

Posebno je bitno da aktivnosti u parku budu korisnane i kompatibilne sa aktivnostima iz planova upravljanja u parkom prirode Komovi na teritoriji drugih Opština.

Sa druge strane, evidentan nedostatak podataka jeste prepreka izradi plana ali predstavlja zatečeno stanje koje traži sistemske mjere, finansije i dugogodišnju aktivnost kako bi se popravilo. Zbog toga je apsolutno neopravdano da se za donošenje ili izradu plana ili mjera čeka kompletiranje podataka. Praksa je pokazala da je veoma teško kompletirati podatke (ili odrediti nivo koji je „dovoljan“) i da često nije to ni neophodno. To je posebno slučaj onda kada (kao u slučaju ovog plana) možemo sami planirati aktivnosti na kompletiranju specifičnih grupa podataka koje su nam neophodne.

Tekst Plana upravljanja svakako mora da uzme u obzir sva raspoloživa saznanja o vrijednostima parka ali ne treba da pretenduje da da tekstualni „zbir“ svih znanja o vrijednostima parka, koji će se kasnije, što je najčešće slučaj, koristiti samo za kopiranje u drugim dokumentima i izvještajima.

Stoga, u ovom planskom dokumentu tekstualni dio o vrijednostima parka je dat u mjeri u kojoj se omogućava da se sagleda veza između vrijednosti i mjera koje su predložene a ponudjene reference nude izvor za detaljnije sagledavanje. Na navedeni način, dokument nije „opterećen“ brojnim istorijskim podacima koji otežavaju sagledavanje ciljeva i mjera koje usmjeravaju budući razvoj parka. U tekstu plana čitalac se fusnotom usmjerava ka dokumentima koji su izvor detaljnijih podataka, izbjegavajući pristup kopiranja djelova već postojećih dokumenata.

Plan upravljanja treba da je jasno napisan, tekstom koji treba da je lako razumljiv za najširi krug zainteresovanih strana u praksi. U tom cilju, tekst plana gdje god je moguće rasterećen je tehničkih i naučnih podataka.

Plan prati logičku strukturu a modularno predložene mjere omogućavaju njihovu lakšu izmjenu, ukoliko se pokaže potreba dok ostatak dokumenta, uključujući i ciljeve, ostaje po pravilu nepromjenjen.

1.4. Implementacija i revidovanje plana

Kako je planirano da Plan upravljanja bude operativni dokument neophodno je redovno provjeravati efikasnost ispunjenja ciljeva kao i vršiti izmjene ukoliko se pokaže da je neophodno. Ovaj Plan upravljanja (koji se donosi na 5 godina) i koji donosi Skupština opštine se implementira kroz jednogodišnje planove upravljanja (u daljem tekstu: akcione planove) koje donosi upravljač na osnovu petogodišnjeg plana upravljanja što predviđa i Zakon.

Sa navedenim u vezi, ovaj Petogodišnji plan upravljanja sadržaće i set specifičnih ciljeva i mjera kako bi upravljaču dale smjernice i olakšala priprema prvog jednogodišnjeg akcionog plana (godišnjih planova upravljanja). Svaka mjera treba da sadrži vremenski okvir i definisane indikatore za provjeru uspješnosti.

Usvajanje akcionih planova (koji moraju biti u saglasnosti sa Planom upravljanja) je nadležnost Skupštine Opštine. Akcioni plan treba biti pripremljen i dostavljen Skupštini opštine do 30. novembra tekuće godine za narednu godinu (shodno odredbama Zakona). Takodje izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljanja upravljač dostavlja Skupštini Opštine do 1. marta tekuće godine za prethodnu godinu. Ovaj izvještaj mora sadržati i ocjenu uspješnosti implementiranih mjera u skladu sa indikatorima, razloge za ne sprovođenje određenih mjera kao i predlog izmjena kako bi prepreke bile uklonjene a mjera sprovedena.

Na navedeni način omogućen je kontinuitet u djelovanju i ocjena efikasnosti rada upravljača.

1.5 Veza sa drugim strateškim dokumentima

Smatramo da je od presudne važnosti za buduću implementaciju plana harmonizacija sa planovima upravljanja parkom prirode na teritoriji Opštine Podgorica i Andrijevića a od posebne važnosti harmonizacija sa postojećim strateškim dokumentima na državnom i lokalnom nivou koji daju smjernice (preuslove) za dalji razvoj područja parka. Istovremeno, jednako je važno ukazati i na postojeće planove i programe koje je neophodno inovirati da bi bili u skladu sa ciljevima upravljanja koji će biti definisani u ovom Planu. Samo na navedeni način, omogućiće se pravilno integralno upravljanje prostorom, u pravcu ostvarenja zajedničkih ciljeva uspostavljanja parka.

U nastavku je dat pregled odnosa Plana upravljanja i nacionalnih i lokalnih strateških dokumenata od važnosti za izradu Plana upravljanja parkom prirode kao i kratak pregled planova i programa koje je neophodno harmonizovati nakon usvajanja petogodišnjeg Plana upravljanja parkom prirode Komovi.

Prostorni plan Crne Gore do 2020 (PPCG)

Prepoznaje Komove kao jednu od pejzaznih jedinica koja pruža uslove za razvoj određenih privrednih grana koje su u skladu sa principima održivog razvoja. Prostorni plan takodje predlaže stavljanje ovog prostora pod zaštitu, pri čemu bi park predstavljao sponu između nacionalnih parkova Prokletije i Biogradska Gora. Prostorni plan navodi sumarstvo kao jednu od važnih aktivnosti u ovom kraju, ali koje mora biti bazirano na održivom korištenju sumskih resursa, koje može predstavljati potencijalni konflikt sa aktivnostima zaštite regionalnog parka.

Prostorni plan posebne namjene Bjelasica i Komovi

Ovim planom predviđa se razvoj regiona Komova (i Bjelasice) kao prepoznatljivog turističko rekreacionog prostora, u kombinaciji sa poljoprivredom, drvnom industrijom, malom privredom, kulturom i drugim javnim uslugama. Plan predviđa da se, pored planinskog centra na Bjelasici, formira planinski centar na Komovima, gdje bi planiranje i gradnja turističke i druge infrastrukture bili u skladu sa jasnim pravilima i standardima gradjenja. Pri tome bi bilo obavezno postovanje karakteristiknih tipova, osiguravanje kako ljetnjeg, tako i zimskog programa, kao i revitalizacija poljoprivrednih proizvoda sa naglaskom na organsku hranu i tradicionalne brendove hrane i pica.

Ovaj plan takodje predvidja osnivanje zasticenog podrucja, tj regionalnog parka i u njemu avanturističkog parka. U sklopu planske zone Mateševo u skladu sa PPPN Bjelasica i Komovi planira se razvoj avanturističkog parka. Kako postoji predlog za proglašenje Regionalnog parka, potrebno je voditi računa koje će aktivnosti biti zastupljene u zoni avanturističkog parka. Moguće je izvesti projekte ljetnjeg tobogana, poligona sa sistemom užadi, poligona za rekreaciju, edukativnih dječijih igrališta, penjačkih ruta, staza sveznanja, biciklističkih staza, vezbališta i drugih aktivnosti koje omogućavaju posjetiocima da aktivno uživaju i upoznaju se sa prirodom ovog kraja, ne ugoržavajući njene vrijednosti.

U planu je da se u okviru parka osnuje Omladinski kamp sa specijalnim montažnim objektima za smještaj, prostorom za kampovanje pod šatorima, improvizovanim sportskim terenima, pratećim objektima u kojem bi se organizovale različite obuke iz civilnog sektora, sportske pripreme, obuke iz planinarenja, vanškolske aktivnosti školske i univerzitetske omladine, kao i različite državne organizacije iz Crne Gore i inostranstva, kao i obuke organizacija Crvenog krsta. Kamp bi funkcionisao samo u ljetnjem periodu, i zapošljavao bi sezonske radnike koji bi radili uglavnom na poslovima održavanja, kao i u dijelu menadžmenta.

Potencijalna lokacija za razvoj Eco-adventure parka je Ravni Brijeg, površine 13,3 Ha. Odabrana lokacija za razvoj baze adventure parka se nalazi u blizini budućeg autoputa te će biti interesantna tačka jednodnevnih posjeta za goste sa obale naročito tokom ljetnih mjeseci. Projekat eco-adventure parka je dodatna atrakcija za posjetioce destinacije jer pruža mogućnost zimskih i ljetnjih sportsko-rekreativnih aktivnosti (skijanje, snowboarding, mountin biking, penjanje, balooning, paragliding, skydiving, itd.) i zabave u prirodnom okruženju.

Projekat razvoja Eco-adventure parka je razrađen na nivou Idejnog koncepta, približno nivou studije lokacije i kao takav je prikazan u Elaboratu detaljnih razrada.

PUP Kolasin

U skladu sa PPCG, i ovaj plan predvidja zatitu prostora Komova kao znacajnog centra biodiverziteta i jos uvijek dobro ocuvanih šumskih i visokoplaninskih ekosistema, koji treba da predstavlja ekoloski koridor. Pored poljoprivrede i turizma, šumarstvo u opštini Kolasin se takodje smatra jednim od vaznih grana, ciji se razvoj mora bazirati na principima održivosti, sa obracanjem posebne paznje na potencijalne konflikte izmedju komercijalnog sumarstva i regionalnog parka u zoni privrednih suma. Ovim planom predvidja se pošumljavanje i poboljšanje degradiranih šuma, kako sa aspekta reprodukcije, tako i sa aspekta zaštite od erozije i klizišta. Turizam se tretira kao dopunska djelatnost za stanovništvo ovog regiona, uz poljoprivredu, preradu hrane i zanatstvo, ali uz postovanje principa zastite sredine, arhitekture, uređenje prostora, urbanizam i sl. Agroturizam se prepoznaje kao nosilac turističkog razvoja i veliki podsticaj za celokupnu ekonomiju.

Smjernice za građenje na katunima

Katuni koji oslikavaju tradicionalni način života u planinskim krajevima u ljetnjim mjesecima i danas se ponegdje koriste kao pastirske/stočarske kolibe u blizini pašnjaka. Međutim, u nekim katunskim područjima sve češći je slučaj napuštanja isključivo stočarskih aktivnosti i usmjeravanja ka razvoju turističke ponude kroz adaptaciju katunskih objekata za potrebe smještaja turista u cilju oživljavanja katuna i ruralnog dijela Opštine. Ovakav koncept razvoja turističke ponude ima za cilj prilagođavanje katunskih površina potrebama turističkog razvoja, gdje će se posjetiocima, uz zadržavanje karakterističnih, tradicionalnih graditeljskih formi i uz povećanje konfora u poređenju sa izvornom formom katuna, omogućiti prijatan boravak u prirodnom okruženju. Izvorno, katuni predstavljaju male drvene kolibe, strmih krovova sa jednom prostorijom. Ovaj izvorni oblik moguće je prilagoditi, proširiti i pretvoriti u smještajne jedinice. Intervencije na objektima treba svesti na minimum kako bi se maksimalno očuvala autentičnost koliba. Ovakav vid smještaja namjenjen je razvoju tranzitnog ali prvenstveno agro/ruralnog turizma.

Uslove za građenje i uređenje terena u katunima moguće je dati u zonama aktivnih katuna i u zonama napuštenih katuna. Značajnu ulogu u revitalizaciji sela i njegove kulturne i turističke valorizacije, imaće očuvanje tradicionalnog narodnog graditeljstva i zaštita arhitektonskog nasljeđa i arhitektonskog izraza tradicionalne

gradnje. PUP-om je predviđena mogućnost da se u zonama postojećih ruralnih naselja i katuna kao i zonama koje su van zaštitnih koridora omogući direktno izdavanje uslova iz plana za rekonstrukciju postojećih i izgradnju novih objekata.

Opšti uslovi za građenje

Objekti se moraju oblikovati u skladu sa lokalnim tradicionalnim oblicima, bojama i materijalima. Treba preporučivati i podsticati korišćenje alternativnih izvora energije i stvaranje uslova za autonomno funkcionisanje objekata.

Takođe se preporučuje da u postojećim seoskim domaćinstvima stanovništvo koje se bavi poljoprivredom i stočarstvom kao primarnom djelatnošću, proširi svoje kapacitete i na svom imanju omogući prijatan smještaj turistima u skladu sa smjernicama datim za izgradnju/rekonstrukciju u ruralnom području. Uz smještaj u seoskom domaćinskom okruženju gosti će moći da se upoznaju sa svim aktivnostima koje domaćin svakodnevno obavlja i upoznaju ritam života kolaškingskog kraja. Na ovaj način omogućiće se revitalizacija seoskih domaćinstava i kroz unapređenje turističke ponude, dodatni priliv prihoda sesokom stanovništvu.

Strateški plan razvoja Opštine Kolašin 2018-2022

Strateškim planom razvoja opštine Kolašin prostor Komova, pored prostora Sinjajevine, predviđen za jedan od dva parka prirode, u vidu projekta: Uspostavljanje novih i održivo upravljanje u postojećim zaštićenim područjima prirode. Ovim projektom se uspostavljaju zaštićena područja, prema kategorizaciji zaštićenih područja iz Zakona o zaštiti prirode. Prije svega, osnivaju se dva parka prirode: Komovi i Sinjajevina, u saradnji sa partnerskim opštinama koje gravitiraju ovom području. Pored parkova prirode postoje predlozi za zaštitu određenih spomenika prirode: Kapetanovo jezero, Torna i Gradišta, Kanjon Mrtvice, pojedine pećine, stabla, itd.

U zaštićenim područjima kao što su parkovi prirode, dozvoljena je kontrolisana eksploatacija prirodnih regursa, osim u prvoj zoni. Prirodni resursi područja Komova i Sinjajevine su šumsko bogatstvo (prirodne ljepote, drvena masa, ljekovito bilje i šumski plodovi, bio i geodiverzitet, pijaća voda za flaširanje, ukrasni kamen, minerali, itd). U početnoj fazi je sprovođenje projekata gajenja ljekovitog bilja u zaštićenim područjima (UNDP, NVO Natura). Opština Kolašin ima mogućnost da dobije certificate za prepoznatljive poljoprivredne proizvode sa područja Bjelasice, Sinjajevine, Komova, Moračkih planina.

Nacionalna strategija održivog razvoja (NSOR)

Osnivanje RP Komovi direktno doprinosi opstem cilju br.3 ove strategije, koji se odnosi na povećanje nacionalno zaštićenih područja prirode na 10 % teritorije. Istim ciljem se predvidja uspostavljanje efikasnog sistema upravljanja zaštićenim područjima prirode (u skladu sa IUCN kategorijama upravljanja i uz obezbjeđivanje participativnog pristupa upravljanju), kao i promovisanje razvoja održivog turizma.

Nacionalna strategije šumarstva (jun 2013), postavlja na državnom nivou u cilju daljeg razvoja šumarstva, kao što su povećanje stepena drvne industrije u BDP-u preradivačke industrije, povećanje stepena finalizacije polazne sirovine i smanjenje izvoza drvne sirovine u obliku trupaca, rezane građe i drugih proizvoda od drveta niskog stepena finalizacije. Strategija takodje navodi : „Upravljanje i gazdovanje šumama u Crnoj Gori je integralno, multifunkcionalno i blisko prirodi. To znači da se državnim i privatnim šumama gazduje za ispunjavanje ekoloških, proizvodnih i socijalnih funkcija. Takvo upravljanje i gazdovanje osigurava se jedinstvenim sistemom planiranja od državnog (ova strategija) do nivoa odsjeka ili parcele (plan razvoja šuma na opštinskom nivou, program gazdovanja šumama za gazdinsku jedinicu i plan uzgoja ili izvođački projekat na nivou odsjeka i parcele) i saradnjom među svim učesnicima“. Navedene principe treba posebno integrisati i u planovima upravljanja šuma koji se nalaze u regionalnom parku.

Na području parka predviđeno je izdavanje koncesija na gazdovanje šumskim kompleksima, eksploataciju mineralnih sirovina i vodenih resursa. Prije izdavanja koncesije potrebno je propisati detaljne uslove koncesionog korišćenja, uz obavezne uslove zaštite:

- Eksploatacija koncesionih područja se mora odvijati u skladu sa principima održivog razvoja.
- Nakon završene eksploatacije prostor treba sanirati na vizuelno prihvatljiv način.
- Tokom eksploatacije voditi računa da se obezbijede adekvatna zaštita prirodnog i stvorenog okruženja.

Šume u državnoj svojini mogu se dati na korišćenje na osnovu ugovora o koncesiji zaključenog u skladu sa zakonom. Koncesije se dodjeljuju za jednu ili više gazdinskih jedinica, na period od pet do 30 godina. Postupak za davanje koncesije sprovodi nadležni organ uprave u skladu sa zakonom. Obim koncesije okvirno se utvrđuje na osnovu programa gazdovanja šumama i izvođačkim projektom. Koncesionar je dužan da:

- sprovodi mjere utvrđene programom gazdovanja šumama,
- preuzima mjere utvrđene izvođačkim projektom,
- vodi evidenciju o količinama izrađenih i prodatih drvnih sortimenata;
- izvršava obaveze utvrđene ugovorom (vodi evidenciju šumskih radova, radova na izgradnji i održavanju šumskih puteva, troškova sopstvene prerade drvnih proizvoda i dr.)

Trenutna, na Komovima, tj. dijelu kolašinske teritorije, istekao je koncesioni ugovor, a šumska koncesiona područja u opštini Kolašin su bila:

KOMOVI I 2007-2016

KOMOVI II 2010-2019

Država Crna Gora sada razmatra druge modele gazdovanja šumama jer se koncesije nijesu pokazale održivim i efikasnim modelom. U ovom razmatranju kao i u budućim strateškim i planskim dokumentima upravljanja šumskim područjima ciljevi novouspostavljenog parka prirode moraju biti uzeti u obzir sa dužnom pažnjom.

II ANALIZA STANJA

2.1. Osnovne informacije

Planinski masiv Komova nalazi se na istoku Crne Gore, na teritoriji opština Podgorica, Kolasin i Andrijevica. Zahvaljujući geografskom položaju koji utiče na klimatske aspekte i geološkoj prošlosti koja utiče na geologiju, pedologiju, topografiju itd, predio Komova je izuzetno bogat različitim geografskim oblicima, koji su postavili preduslove za naseljavanje i opstanak bogate flore i faune. Osnovne prirodne vrijednosti ovog regiona čine vizuelna specifičnost planinskog masiva, raznovrsni oblici glacijalnog reljefa (uključujući najduže sipare na Balkanu), veliki broj hidrografskih objekata (izvora, jezera i bara, rijeka).

Takodje, ovo je izvorisno područje rijeke Tare), kao i velik broj endemičnih, reliktnih, rijetkih, zaštićenih i na drugi način značajnih i korisnih vrsta, što je uslovljeno razlikama u sastavu tla, reljefa, klime i drugih ekoloških faktora koji su prisutni na ovom prostoru.

U tom prirodnom ambijentu, smjestena su sela kao i mnogobrojni katuni, kao specifičan oblik kulturnog nasljedja ovog kraja, ali od kojih je velik broj sada napusten.

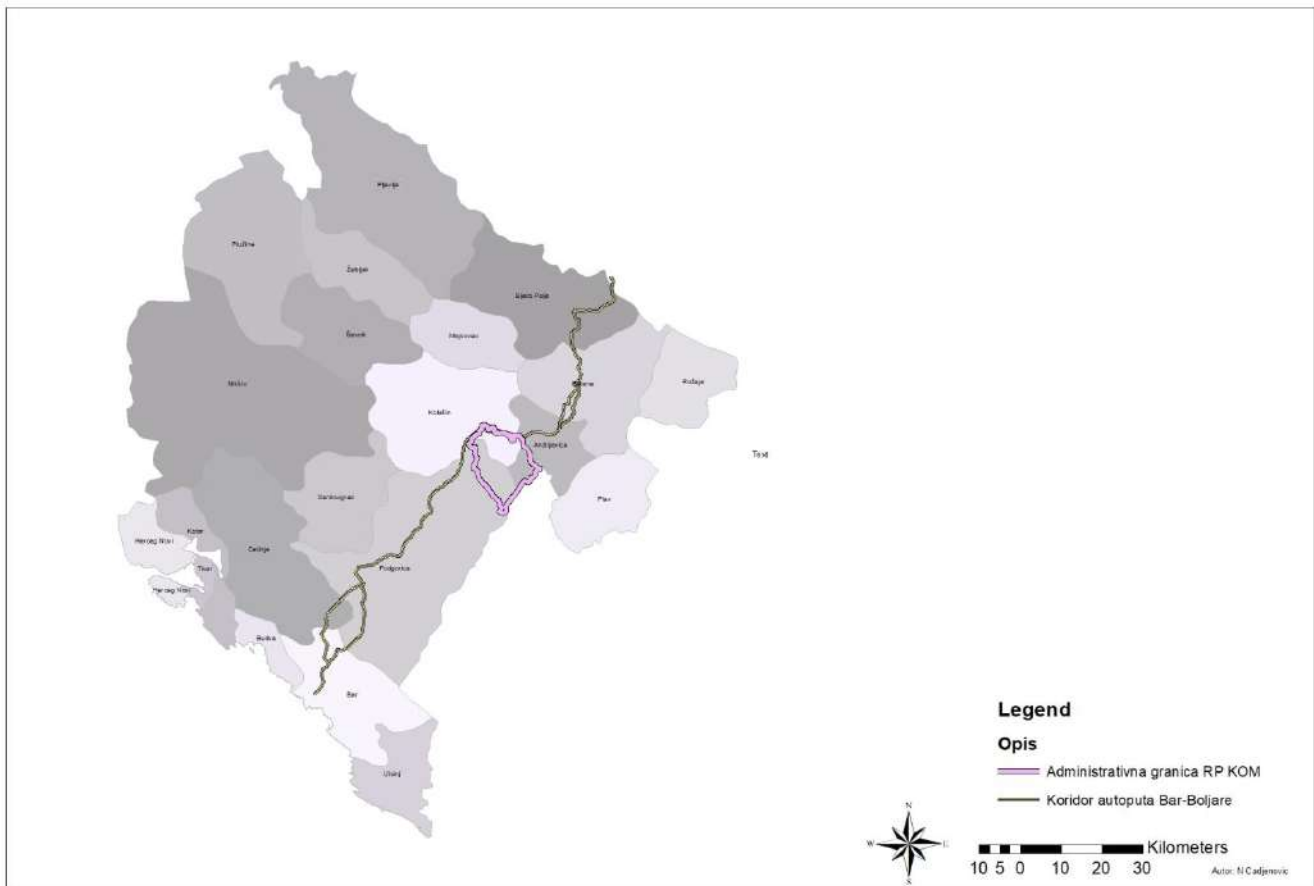

Fig:1. Položaj parka prirode „Komovi“

Ukupna površina Park prirode "Komovi" na teritoriji opštine Kolašin iznosi 6.160 ha i obuhvata katastarske parcele upisane u sledeće katastarske opštine: KO Jabuka, KO Mateševo, KO Sunga, KO Bare Kraljske.

Park prirode Komovi (na teritoriji Opštine Kolašin)

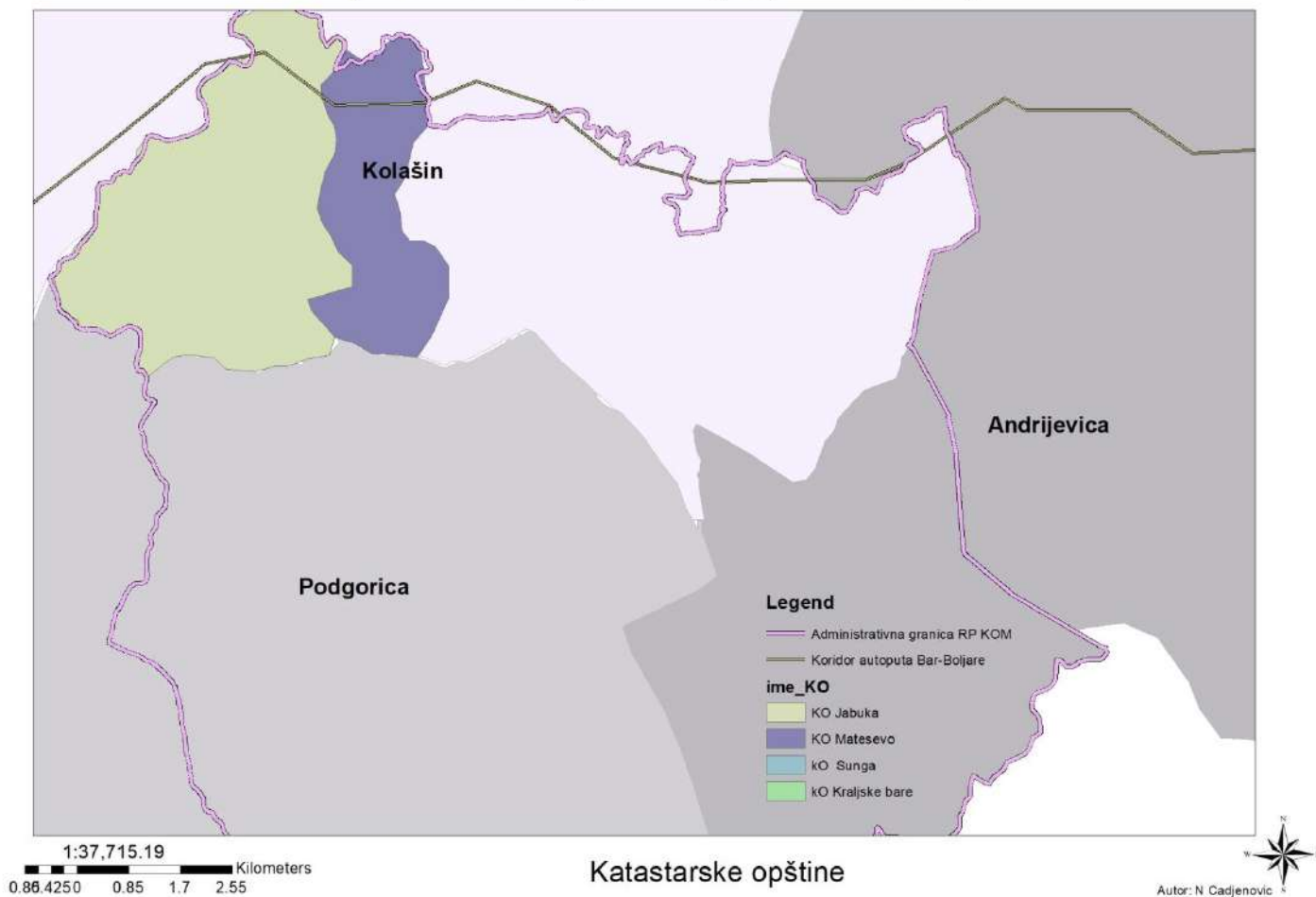

Fig.2. Katastarske Opštine u parku prirode „Komovi“

2.2. Prirodne vrijednosti

Područje regionalnog parka ima veoma raznolike tipove ekosistema i staništa, što je prouzrokovano istorijsko-geološkim uslovima odnosno klimatskim faktorima. Granice parka prirode se djelimično poklapaju sa predhodno zaštićenim područjima EMERALD lokacija Komovi i program Čovjek i biosfera UNESCO-a.

Analiza u odnosu na EMERALD

Područje Komova, oko planinskih vrhova i katuna, svrstano je u EMERALD listu zaštićenih područja prirode, koji će poslužiti za formiranje NATURA 2000 staništa u Crnoj Gori.

Emerald vrste identifikovane na Komovima: *Aquila chrysaetos*, *Bubo bubo*, *Circaetus gallicus*, *Dendrocopos medius*, *Dryocopus martius*, *Falco peregrinus*, *Ficedula albicollis*, *Ficedula parva*, *Gyps fulvus*, *Hieraetus fasciatus*, *Hieraetus pennatus*, *Pernis apivorus*, *Picus canus*, *Sylvia nisoria*, *Tetrao urogallus*.

Park prirode Komovi (na teritoriji Opštine Kolašin)

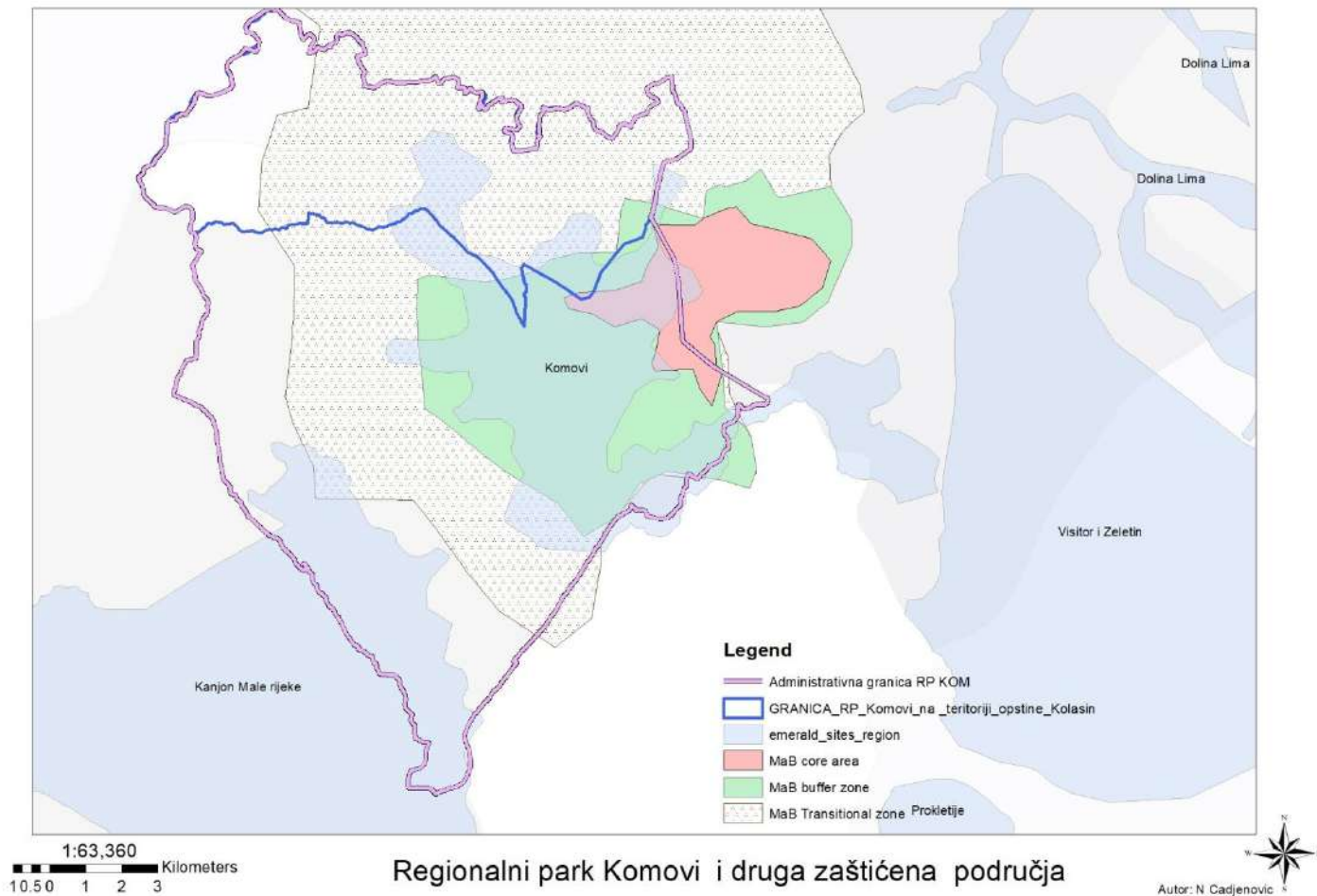

Fig:3. Položaj parka prirode „Komovi“ sa drugim zaštićenim područjima

Analiza u odnosu na M&B (program čovjek i biosfera)

Za rezervat biosfere rijeke Tare, izvještaj o posljednjoj periodičnoj reviziji podnesen je 2017. godine. U narednom periodu, aktivnosti će biti usmjerene na:

1. Uspostavljanje odgovarajuće koordinacione strukture,
2. Izradu Akcionog plana za rezervat biosfere u slivu rijeke Tare.

Ovaj operativni plan usmjeren je na sljedeće 4 tematske oblasti:

- zaštita biodiverziteta, obnavljanje i unapređenje usluga ekosistema i podsticanje održivog korišćenja prirodnih resursa;
- doprinos izgradnji održivih, zdravih i ravnopravnih društava, ekonomija i uspješnih ljudskih naselja;
- olakšavanje nauke o održivosti i edukacije za održivi razvoj;
- podrška ublažavanju i adaptaciji na klimatske promjene, poboljšanju otpornosti lokalnog stanovništva i drugim aspektima globalnih promjena u životnoj sredini.

2.2.1 Biodiverzitet

Biodiverzitet predjela Komova je veoma bogat, kao proizvod raznovrsnosti u sastavu tla, reljefa, klime i drugih ekoloških faktora koji su prisutni na ovom prostoru. U njemu su prisutne vrste koje imaju kosmopolitsko rasprostranjene, vrste koje su rasprostranjene u Holarktičkoj oblasti, ali i vrste koje su balkanski, crnogorski i lokalni endemi. Među vrstama prisutnim na području Komova, nalaze se i vrste sa Bernske konvencije, Habitat direktive i međunarodne Crvene liste.

Flora Komova karakteriše se i visokim stepenom endemizma koji je posebno izražen u visokoplaninskom području.

Sto se tice biljnih zajednica, na ovom prostoru identifikovane su sljedeće:

- Šume bukve i bukve i jele na Komovima
- Šume smrče na Komovima
- Šume munike na Komovima
- Zajednica bora krivulja na Komovima
- Vegetacija planinskih rudina na krečnjacima na Komovima
- Krečnjački sipari od montanog do alpijskog pojasa na Komovima
- Vegetacija pukotinama krečnjačkih stijena na Komovima

U pogledu vrsta, registrovani su sljedeći taksoni od značaja za zaštitu:

Gljive	<i>Boletus aereus; Boletus regius; Cantharellus friesii; Chalciaporus amarellus; Lactarius lilacinus</i>
Vise biljke	<i>Cypripedium calceolus; Gentiana lutea; Viola speciosa; Androsace komovensis; Androsace mathildae; Arenaria halacsyii; Asperula doerfleri; Cerastium dinaricum; Plantago reniformis; Saxifraga federici-augusti; Silene macrantha; Taxus baccata; Valeriana bertisceae; Valeriana pancicii; Verbascum nicolai, Viola elegantula; Fritilaria Montana i Narcissus angustifolius; Acer heldrechii, Amphoricarpus autariatus i Aquilegia bleicicii.</i>
Beskičmenjaci	<i>Stephanopachys substriatus i Buprestis splendens</i>
Ribe	<i>Salmo labrax, Hucho hucho, Barbus meridionalis i Cottus gobio</i>
Vodozemci i gmizavci	<i>Mesotriton alpestris; Rana graeca; Adiolacerta oxycephala; Lacerta trilineata; Bombina scabra</i>
Sisari	<i>Canis lupus; Felis silvestris; Lutra lutra; Lynx lynx; Rupicapra rupicapra; Sorex alpinus; Tadarida teniotis; Ursus arctos;</i>
Ptice	<i>Aquila chrysaetos, Bubo bubo, Caprimulgus europaeus, Circaetus gallicus, Dendrocopos medius, Dryocopus martius, Falco peregrinus, Ficedula albicollis, Ficedula parva, Gyps fulvus, Hieraaetus fasciatus, Hieraaetus pennatus, Lullula arborea, Pernis apivorus, Picus canus, Sylvia nisoria, Tetrao urogallus; migratory birds: Tetrao urogallus, Turdus merula, Turdus philomelos, Turdus torquatus, Turdus viscivorus, i Upupa epops.</i>

Fig4: Značajne vrste u okviru različitih taksona, po kriterijumima međunarodnih konvencija, ili su od nacionalnog značaja kao crnogorski endemi (Studija zaštite za RP Komovi 2012, Gap analiza sistema zaštićenih područja Crne Gore 2012)

Dio Komova je prepoznat kao EMERALD područje na površini od 6.135 ha, i to tipa 42.1 – visoko oromediteranske borove šume i 41.4 - bukove šume.

Na osnovu dosadasnjih preliminarnih procjena, na teritoriji buduceg regionalnog parka zastupljena su sljedeca Natura 2000 stanista:

N2000 kod	Naziv	Naziv ENG
9110	Acidofilne bukove šume (Lutzulo-Fagetum)	Luzulo-Fagetum beech forests
95A0	Visoke oromediteranske šume munike i molike	95A0 High Oromediterranean pine forests
6520	Planinske visoke mezofilne livade	Species-rich extensively managed mesophilic meadows of the montane (normally above 600 m) to subalpine zones
7210	Vlažne livade sa ljutkom (Cladium mariscus)	'Great fen-sedge beds (Cladietum marisci)
8210	Krečnjačke stijene sa hazmofitnom vegetacijom	Dry to moist calcareous rock and rock faces with their chasmophytic vegetation (Potentilletalia caulescentis) in all vegetation zones
8120	Karbonatna točila <i>Thlaspietea rotundifolii</i>	Calcareous and calcshist screes to snow levels (Androsacetalia alpinae and Galeopsiaetalia ladani)
8210	Alpsko-karpatško-balkanske krečnjačke stijene	Dry to moist calcareous rock and rock faces with their chasmophytic vegetation (Potentilletalia caulescentis) in all vegetation zones
6520	Brdске kosanice	Mauntain hay meadows
6430	Hidrofilini rubovi visokih zeleni uz rijeke i šume (Convolvulion sepilii, Filipendulon, Senecion fluvitalis)	Hydrophilous tall herb fringe communities of plants and of the montane to alpine levels
6230	Travnjaci tvrdače (Nardus) bogate vrstama	Species rich Nardus grasslands ad scrubland facies on calcareous substrates (Festuco-Brometalia)
6170	Planiniski i predplaninski krečnjaci travnjaci	Alpine and subalpine calcareous grasslands
4060	Planinske i borealne vrištine	Alpine and boreal heaths
3240	Planinske rijeke i njihova drvenasta vegetacija sa <i>Salix elaeagnos</i>	Alpine rivers ad their ligneous vegetation <i>Salix elaeagnos</i>

Fig 5 : 13 N2000 staništa preliminarno identifikovanih studijom za Regionalni park Komovi

Ugrozene vrste/stanista

U skladu sa odredbama Zakona o zaštiti prirode, obezbijedena je zaštita endemičnih, rijetkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta - Rješenje o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta (Sl. list RCG, 76/06).

Koridor planiranog autoputa Bar-Boljari, koji prolazi kroz područje Plana, biće ugrožen povećanim zagađivanjem elemenata životne sredine, pre svega: aerorozagađenjem, povećanim nivoima buke, zagađivanjem voda i zemljišta neposredno u okolini saobraćajnice i estetskom narušavanju pejzaža.

Detaljnije informacije o posebnim grupama organizama u parku prirode „Komovi“ i to: flori, fauni, vegetaciji, gljivama, insektima, puževima, vodozorcima i gmizavcima, ribama i pticama mogu se pronaći u Studiji za zaštite za regionalni park, „Komovi“ iz 2013. godine.

2.2.2 Geografske odlike

Topografija

Prirodne granice planine Komova prate planinske rijeke Drcke i Kraštice na sjeveru, Tare i Veruše na zapadu, Kutske rijeke i Zlorječice na istoku i planinskih vijenaca Prokletija na jugu. Na ovom prostoru nalazi se nekoliko topografskih cjelina:

- Glavni planinski masiv Komova u kom se isticu zapadni i najvisi dio planine Kucki Kom (2487 m), Medjukomlje, Vasojevicki Kom. U podnožju ovih vrhova nalaze se katuni i visokoplaninski pasnjaci
- Nize planine Ljuban na sjeveru, Rogam na sjeverozapadu, Rogamski vrh, Mali Suvovrh i Suvovrh najugozapadu, Carine i Sumor na jugu, ispod kojih se prostiru pretežno bukove šume

- Masiv planine Maglic u predjelu Kucke krajine
- Dolina rijeka Drcke, Desne i Mojanske rijeke, Tare i njenih izvornih rijeka Opasanice i Veruse

Park prirode Komovi (na teritoriji Opštine Kolašin)

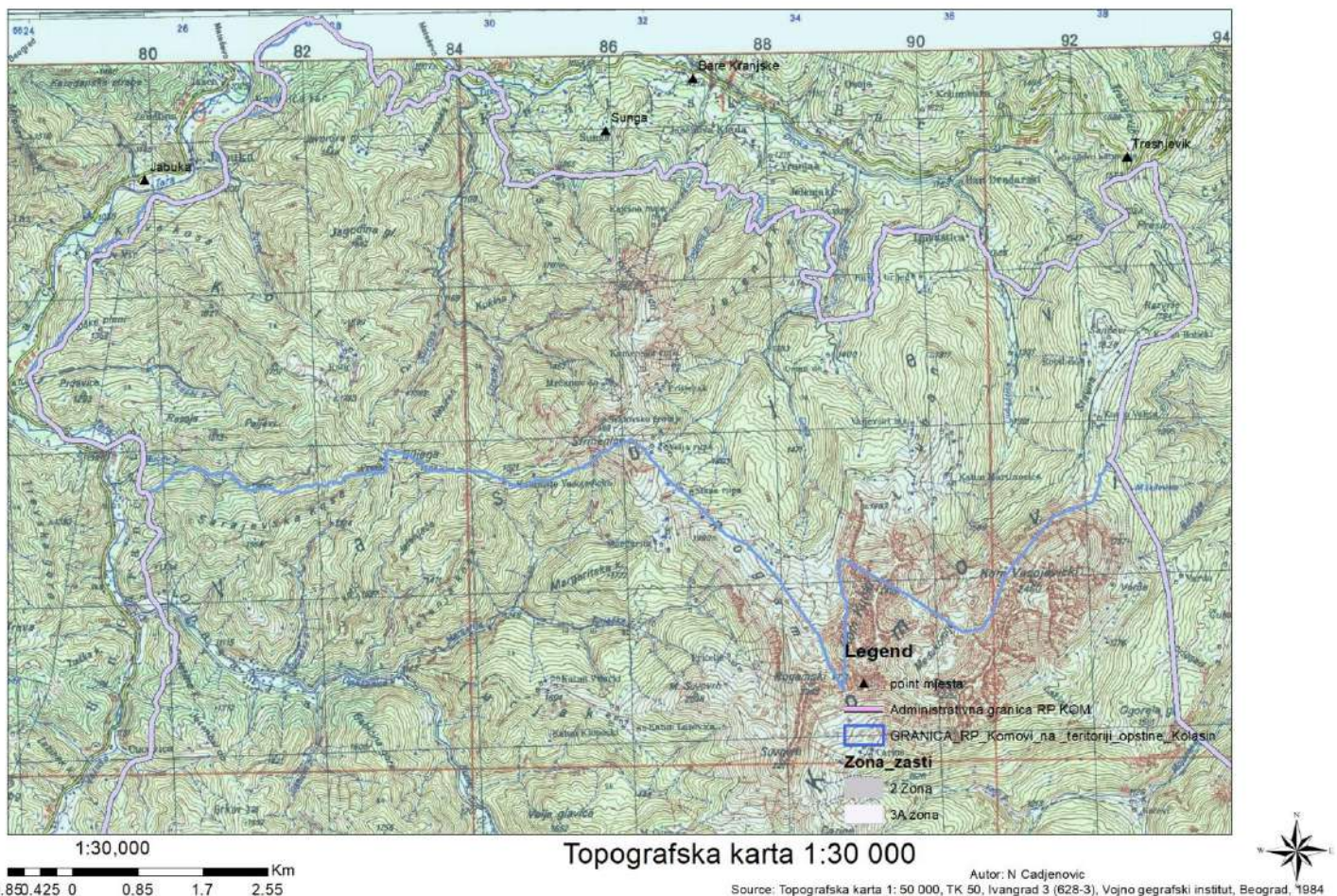

Fig 5 : Topografska karta Parka prirode Komovi

Geomorfologija

Pejzaz ovog regiona proizvod je burnih geoloskih procesa, privenstveno glacijalnih, koji su ostavili karakteristicnu topografiju u obliku cirkova, morena, sipara i tocila, litica. Takva istorija, u sinergiji sa uticajima klime i vegetacije, je uticala i na kreiranje raznovrsnot geoloskog i pedoloskog sastava.

Veliki uticaj na stvaranje reljefa imale su vulkanska aktivnost, orogeni pokreti i spoljašnje sile i to glacijalna erozija, kraška i fluvijalna erozija i denudacija. Zbog toga, osnovne morfološke odlike Komova cine oštri grebeni i vrhovi, površi i blagi oblici reljefa i duboko usječene doline rijeka i potoka. Nasuprot impozantnim vrhovima nalaze se brojne rječne i valovske doline koje su disecirale reljef, učinile ga raznolikim i u pejzažno-estetskom pogledu veoma interesantnim. Geomorfološke karakteristike izražene su u oblicima koji su nastali erozivnim procesima. Najizraženiji su glacijalni, koji su zahvatili Komove kao i ostale planine sjeverne Crne Gore. Opšta procjena je da se na Komovima odvijala mnogo jača glacijacija nego što se može rekonstruisati na osnovu glacijalnih akumulativnih oblika, koje jaka recentna erozija vrlo brzo uništava.

Pedologija

Na vertikalnom profilu Komova izdvajaju se sledeći tipovi zemljišta:

Aluvijalno-deluvijalna zemljišta zastupljena u riječnim dolinama i potocima. Euterično-smeđa zemljišta nalaze se na riječnim terasama. Ona su bogata hranljivim materijama. Kisljela ili distrično smeđa zemljišta zastupljena su na nižim planinskim padinama gdje se mogu sresti rendzine i krečnjačko-dolomitska crnica. Humusno-silikatna zemljišta nalaze se na većim nadmorskim visinama i na njima su razvijene pašnjačke površine. Najveće rasprostranjenje imaju smeđa tla. To su plitka i srednje duboka skeletoidna zemljišta. Čine najkvalitetnija poljoprivredna zemljišta, mada su najvećim dijelom prekrivena šumskom vegetacijom. Hidromorfna zemljišta su manjeg rasprostranjenja. Srijeću se u nižim pojasevima i na riječnim terasama. Zbog zasićenosti vlagom slabijeg su kvaliteta

Hidrografija

Rasprostranjenost vododržljivih stijena, disekcija reljefa i obilne padavine uslovlili su da Komovi imaju dinamičnu i razgranatu hidrološku mrežu koju karakteriše bogatstvo izvora i rječnih tokova.

Djelovi planine iznad 1900 m vrlo su oskudni izvorima i vodenim tokovima, čemu je uzrok litološki sastav od trijaskih krečnjaka. Ipak, jedan od kurioziteta Komova je upravo to što se iznad 2000 m mogu naći izvori, poput onih na Carinama, Rogamu i Iglenu polju.

S druge strane, obodni djelovi u visinskom pojasu od 1700 - 1900m, gdje se nalazi zona kontakta krečnjaka u povlati i škriljaca u podini, vrlo su bogati izvorima iz kojih često odmah lotiču planinski potoci. U podnožju Komova i Maglica izviru izvorišni kraci Tare (Opasanica i Verusa) i pritoke Lima (Mojanska rijeka). Čitav prostor oko Komova je vrlo bogat stalnim tokovima planinskih potoka koji teku na vododrživoj osnovi. Sto se tice stajacih voda, one su uglavnom u obliku lokvi, a u južnom dijelu regiona, ispod Maglica, nalaze se Rikavacko i Bukumirsko jezero.

Slivu rijeke Tare pripadaju tri manje rječne mreže koje spadaju u rejon Komova (Verusa, sa razgranatom mrežom izvora, Opasanica koja nastaje od Kurlaja i Margarite i Drcka, koju cine Crnja i Ljubaštica). Slivu Lima pripadaju takodje tri rječne mreže (Vrmosa, koja nastaje od Skrobotuše, Jarčice i Vučjeg potoka, Perućica, koja prikuplja sve vode između Mojana i južne strane Kučkog Koma, i koja sa Kuckajom cini Zlorječicu, pritoku Lima; i Krasticja, koju cine potoci ispod Lise i Tresnjevika).

Osnovne karakteristike vodotoka ovog područja su: veliko kolebanje vodostaja tokom godine (minimum u ljeto), bujični karakter, relativno visok i neusaglašen pad korita, dosta niske ljetnje temperature vode i dobro očuvan kvalitet vode (Studija zaštite za RP Komovi 2012).

Klima

Raščlanjenost reljefa i nadmorska visina, i položaj u zoni sukobljavanja kontinentalnih i sredozemnih vazdušnih masa, uticali su da na prostoru Komova vladaju različiti klimatski tipovi, a temperaturne razlike su vrlo izražene.

Komovi predstavljaju graničnu zonu na sučelju dva klimatska tipa. Sa sjeveroistoka je pod uticajem umjereno kontinentalne klime, a sa jugozapada mediteranske, koja ima veći uticaj na ovom prostoru

Kontinentalni tip je zastupljen u potplaninskom dijelu regije do visine od 1800 m. Župski tip je karakterističan u nižim i zatvorenim kotlinama, dok se planinski tip klime prostire na visinama iznad 1800 m. Ovaj prostor je pod uticajem vazdušnih masa koje dolaze sa juga i jugozapada. Karakterišu ga nešto niže srednje temperature i veća količina padavina.

2.3. Socio-ekonomske i kulturne karakteristike i potencijali

2.3.1 Stanovništvo

Prostorna rasporedjenost naselja i stanovništva nije ujednačena. Naselja su uglavnom locirana uz periferne djelove parka, pri čemu njegov centralni dio nije stalno naseljen, već se djelovi koriste samo sezonski kao katuni. Od toga, 11 naselja pripada Opštini Andrijevića, 3 Opštini Kolasin i 2 Opštini Podgorica.

Ukupno je registrovan potencijalni 280 stanovnik koji živi u parku (gravitira parku iz naselja) po popisu iz 2011 godine (Monstat, 2012) u 3 naselja (Bare Kraljske, Mateševo i Jabuka) rasporedjenih po sjeverno –istočnom obodu parka prirode.

Opština	Selo	Godina popisa			Demografski trend		
		1991	2003	2011	Trend 1991-2003	Trend 2003-2011	Trend 1991-2011
Kolasin	Bare Kraljske	260	295	175	13.46	-40.68	-32.69
	Jabuka	41	48	37	17.07	-22.92	-9.76
	Mateševo	86	97	68	12.79	-29.90	-20.93
Ukupno Kolasin		387	440	280	13.70	-36.36	-27.65

Fig 6: Broj stanovnika prema popisima iz 1991, 2003 i 2011 i demografski trendovi u tom periodu (izvor Monstat)

2.3.2 Privreda i poljoprivreda

Poljoprivredna proizvodnja predstavlja jednu od glavnih privrednih djelatnosti ovog područja, a za mnoga domaćinstva je i jedini izvor prihoda. Sto se tiče ratarske proizvodnje, osnovna karakteristika je da je ona ekstenzivna, tj. da se odvija na manjim orančnim površinama, koje su prvenstveno namijenjene povrtarskoj proizvodnji (Prostorni plan posebne namjene Bjelasica i Komovi). Najčešće kulture su kukuruz, razne vrste povrća i u manjoj mjeri krmno bilje. I vovarska proizvodnja je uglavnom ekstenzivna, pri čemu se uglavnom gaje kontinentalne vrste voca (sljive, jabuke i kruske). Stocarstvo predstavlja značajniji segment poljoprivredne proizvodnje, i to prvenstveno uzgoj goveda i ovaca. Karakteristika stocarstva je da se drže manja stada životinja (nekoliko goveda, 50-100 ovaca), a ono ima i nomadski sezonski karakter (stada ljeti izdizu na katune, a zime provode u stalama u selima na nizim nadmorskim visinama).

U vezi sa takvim tradicionalnim načinom obavljanja stocarstva je i korištenje visoko-planinskih pasnjaka kroz ispasu i kosidbu, čime su se vremenom stvorila posebna stanista visokog biodiverziteta (N2000 stanište 6520). Visok biodiverzitet pasnjaka i kosanica, uslovljen upravo ovim antropogenim načinom korištenja, s jedne strane obezbjeđuje potpuno prirodan izvor hrane za lokalni stocni fond, a s druge predstavlja jednu od birtnih prirodnih vrijednosti RP Komovi koja će biti tretirana posebnim aktivnostima u okviru akcionog plana, da bi se spriječilo njihovo nestajanje.

Osim uzgoja poljoprivrednih kultura, lokalno stanovništvo ovog područja bavi se sakupljanjem sumskih plodova, prvenstveno borovnica i gljiva (i to lisice i vrganji) i ljekovitog bilja kojeg na ovom području ima preko 100 vrsta. Te aktivnosti predstavljaju dodatni izvor prihoda lokalnom stanovništvu.

Navedeni oblik poljoprivredne proizvodnje karakterise se niskom primjenom tehnologije i specijalizacije proizvodnje, malom veličinom gazdinstava i ustinjenosti posjeda, niskom produktivnošću i nedovoljnom konkurentnošću proizvoda, neorganizovanosću i nepovezanosću proizvođača, niskim nivoom prerade hrane, nezadovoljavajućim obrazovnim i stručnim nivoom proizvođača za bavljenje poljoprivredom, nedovoljno izgrađenom seoskom infrastrukturom (PPP N Bjelasica i Komovi).

Zbog socio-ekonomskih trendova depopulacije, čak i ovi oblici poljoprivrede se napustaju. S obzirom na značaj poljoprivrede koji se ogleda u obezbjeđivanju hrane, podržavanju održivog ruralnog razvoja, i turizma generalno, kao i ekološkoj i socijalnoj funkciji, treba definisati mjere i aktivnosti koje će biti usmjerene ka tome da se ovakav trend okrene i poveća proizvodnja.

Šumarstvo

Predio Komova bogat je sumama, koje se koriste od strane koncesionara u dijelu koji pripada državi, i od strane vlasnika privatnih suma, na osnovu doznaka koje odobrava Sumaska uprava. Na prostoru RP Komovi, u dijelu koji pripada Opštini Kolasin nalaze se gazdinske jedinice Komovi I i Komovi II. Privredna društva koja se bave korištenjem sumskih resursa se uglavnom bave primarnom preradom drveta i prodajom drvne gradje, dok lokalno stanovništvo drvenu masu koristi prvenstveno za ogrijev i gradju .

Turizam

Specifični pejzaz Komova je oduvijek privlacio planinare za koje je ovo vrlo popularna destinacija. Najposjeceniji dijelovi su Kom Kucki, Vasojevicki, Ljevorecki, Maglic, vrhovi oko Bukumira i Rikavackog jezera. Planinari posjećuju Komove uglavnom u periodu između maja i oktobra, ali grupe dolaze i zimi, na kondicione pripreme za alpske uspone. Osim planinarenja, predio Komova je popularno izletničko mjesto za stanovništvo iz Andrijevice (Stavna) i Podgorice (predio od Veruse do Rikavca). Zadnjih godina, i drugi oblici turizma su postali popularni u ovom regionu, prvenstveno planinski biciklizam (postojecim asfaltnim i makadamskim putevima), dzip ture (okolina Rikavackog jezera, ili preko Stavne i Lise za Bjelasicu).

Vodoprivreda

Male hidro elektrane: Vlada Crne Gore je 2008. godine dala koncesiju po kombinovanom DBOT aranžmanu za istraživanje vodotoka Crnja i tehnoeкономsko korišćenje vodnog potencijala za proizvodnju električne energije u malim hidroelektranama privrednom društvu a izgradnja je intezivno započela 2020. godine (projekti MHE Crnja, Ljubaštica i Crni potok) izazivajući proteste mještana. Park prirode i njegova tijela (Savjet) će zauzeti aktivnu ulogu u rješavanju nastalog pitanja u skladu sa činjenicom da je park prirode proglašen 2019. godine.

Eksploatacija sljunka/pijeska – U predjelu između Opasanice i Mateseva, vrsi se eksploatacija ovog mineralnog resursa iz korita rijeke Tare.

Lov i ribolov

Područje obuhvaćeno parkom ujedno predstavlja i loviste posebne namjene . Lov na ovim prostorima prvenstveno je rekreativne prirode, i ne odražava se na prihode domaćinstava, ali ima uticaj na biodiverzitet odnosno stanje populacije lovnih vrsta.

Prema Elaboratu o ustanovljavanju lovišta (2010) na teritoriji opštine Kolašin nalaze se tri lovišta (Kolašin, Rovca i Morača), kao i dio lovišta posebne namjene „Komovi“.

Lovišta koja se nalaze na teritoriji opštine Kolašin su tipično planinska lovišta. U njima postoje povoljni stanišni uslovi za: vukove, medvjede, srne, divlje svinje, zečeve, jarebice kamenjarke i druge vrste divljači (sisara i ptica) kojima odgovaraju postojeći stanišni uslovi.

Gazdovanje lovištima podrazumijeva sprovođenje slijedećih mjera koje se propisuju lovnim osmovama:

- mjere zaštite divljači i lovišta,
- mjere uzgoja divljači,

- mjere uređenja lovišta,
- mjere korišćenja divljači i lovišta i
- mjere za sprečavanje šteta od divljači.

Vidovi korišćenja se razlikuju zavisno od staništa i vrste divljači, realnih mogućnosti i potreba. Mogući vidovi korišćenja su:

- organizovanje grupnih posjeta u pejzažno atraktivnim staništima divljači, a naročito sa rijetkim i proriđenim vrstama, u cilju edukacije učenika i studenata ili u turističke svrhe,
- organizovanje fotolova ili snimanja,
- realizacija sanitarnog odstrela,
- realizacija uzgojnog odstrela,
- hvatanje divljači - radi naseljavanja drugih staništa,
- realizacija redovnog odstrela - sa ciljem korišćenja godišnjeg prirasta radi održavanja (planiranih) optimalnih kapaciteta, polne i dobne strukture (ili podnošljive brojnosti - kod predatora) u lovištima,
- korišćenje mesa i drugih dijelova divljači.

Način i obim korišćenja treba da bude u funkciji zaštite divljači i lovišta i obavezno uključuje preciziranje vremenskih termina i perioda za pojedine oblike korišćenja lovišta (turistički posjeti, fotolov) i korišćenja divljači (sezonskog i dnevnog vremena trajanja lova, obim odstrijela i dozvoljene načine izvođenja lova za pojedine vrste divljači). Svi predloženi vidovi korišćenja obezbjeđuju odgovarajuće koristi koje će poslužiti za održivo gazdovanje sa divljači u njihovim iskonskim staništima ili propagandu, čime se postiže trajno zadovoljenje potreba i interesa društva u naučnoobrazovnom, rekreativnom i ekonomskom pogledu u odnosu na lovnu i nelovnu faunu.

Planinske rijeke ovog kraja sa svojim ribljim fondom koji se sastoji od divljih populacija pastrmke, mladice i drugih vrsta, predstavljaju i destinaciju za ribolovce, prvenstveno na lokalnom nivou, ali ovaj sport ima potencijal da bude turistički bolje valorizovan. Osim toga, na ovom području nalazi se nekoliko komercijalnih ribnjaka u kojima se vrši uzgoj pastrmke i koji donose prihode domaćinstvima u čijem su posjedu.

Infrastruktura

Putna infrastruktura, do otvaranja Autoputa, je veoma loša. Rekonstruisan je put Kolašin – Mateševo. Međutim, put od Mateševa do Andrijevice je veoma loš. Ovi lokalni putevi su dodatno ugroženi izgradnjom Autoputa i planiranim mini hidroelektranama. Održavanje državnih puteva (magistralnih i regionalnih) obavlja preduzeće Crnogoraput, ad , Podgorica. Održavanje lokalnih puteva je u nadležnosti opštinskih organa.

Elektrosnabdijevanje će biti značajno poboljšano puštanjem u rad nove trafostanice na Mateševu, za potrebe Autoputa i okolnih naselja, kao i izgradnjom malih hidroelektrana.

Vodosnabdijevanje se vrši iz lokalnih, seoskih izvora. Takođe, iz lokalnih vodotoka koristi se tehnička voda za navodnjavanje poljoprivrednih površina.

Područje je potrebno opremiti i manjom komunalnom infrastrukturom, u smislu postavljanja opreme za sakupljanje i odvojeno sakupljanje otpada.

Park prirode Komovi (na teritoriji Opštine Kolašin)

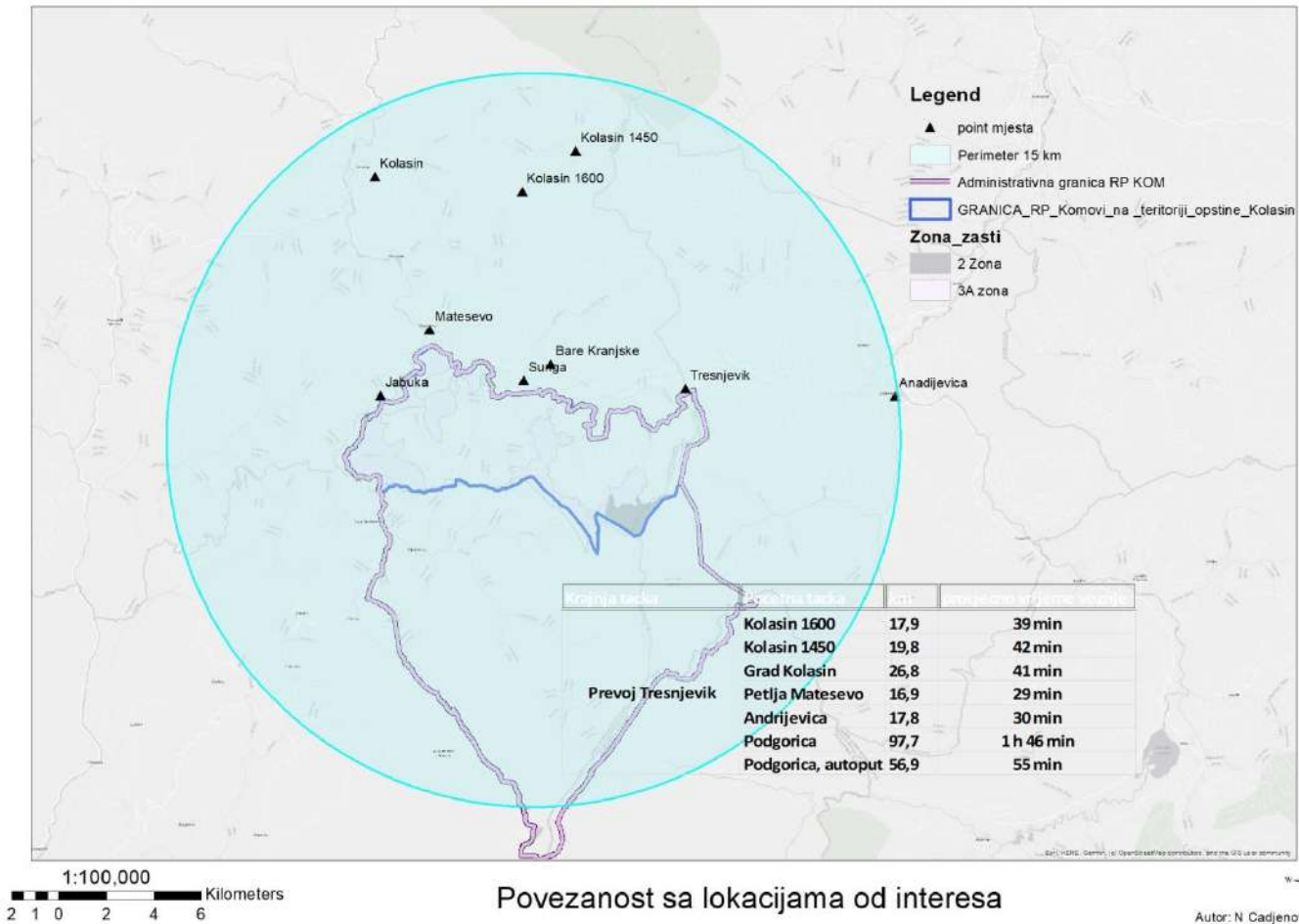

Fig 7: Saobraćajna povezanost u krugu od 15 km (vazdušnom linijom) ili 30 km (putnom mrežom)

Kulturne i društvene vrijednosti

Predio Komova posjeduje specifične kulturne i društvene vrijednosti. Pašnjaci na visim nadmorskim visinama tradicionalno se koriste kao katuni (17 registrovano u parku prirode), ljetnja naselja stocara, dok su nizi predjeli, narocito doline uz rijeke, stalno naseljene. Upravo tradicionalni nacin zivota u katunima i prvenstveno stocarski proizvodi (meso, mljecni proizvodi, proizvodi od vune) predstavlja jednu od glavnih drustvenih vrijednosti ovog kraja. U kraju postoji i tradicija branja borovnica i ljekovitog bilja, i pravljenja razlicitih proizvoda od njih. Osim toga, dio kulturne bastine su i narodni sabori (na primjer za Ilindan), i crkve rasute po kraju, od kojih je najpoznatija crkva na Carinama. Lokalno stanovnistvo gaji ponos predjelom i tradicijom izdizanja na katune, i u ovom kraju postoji jedinstven oblik upravljanja najvećim katunom – Stavnom, putem Planinskog Savjeta, cija tradicija seze preko vijek unazad.

Park prirode Komovi (na teritoriji Opštine Kolašin)

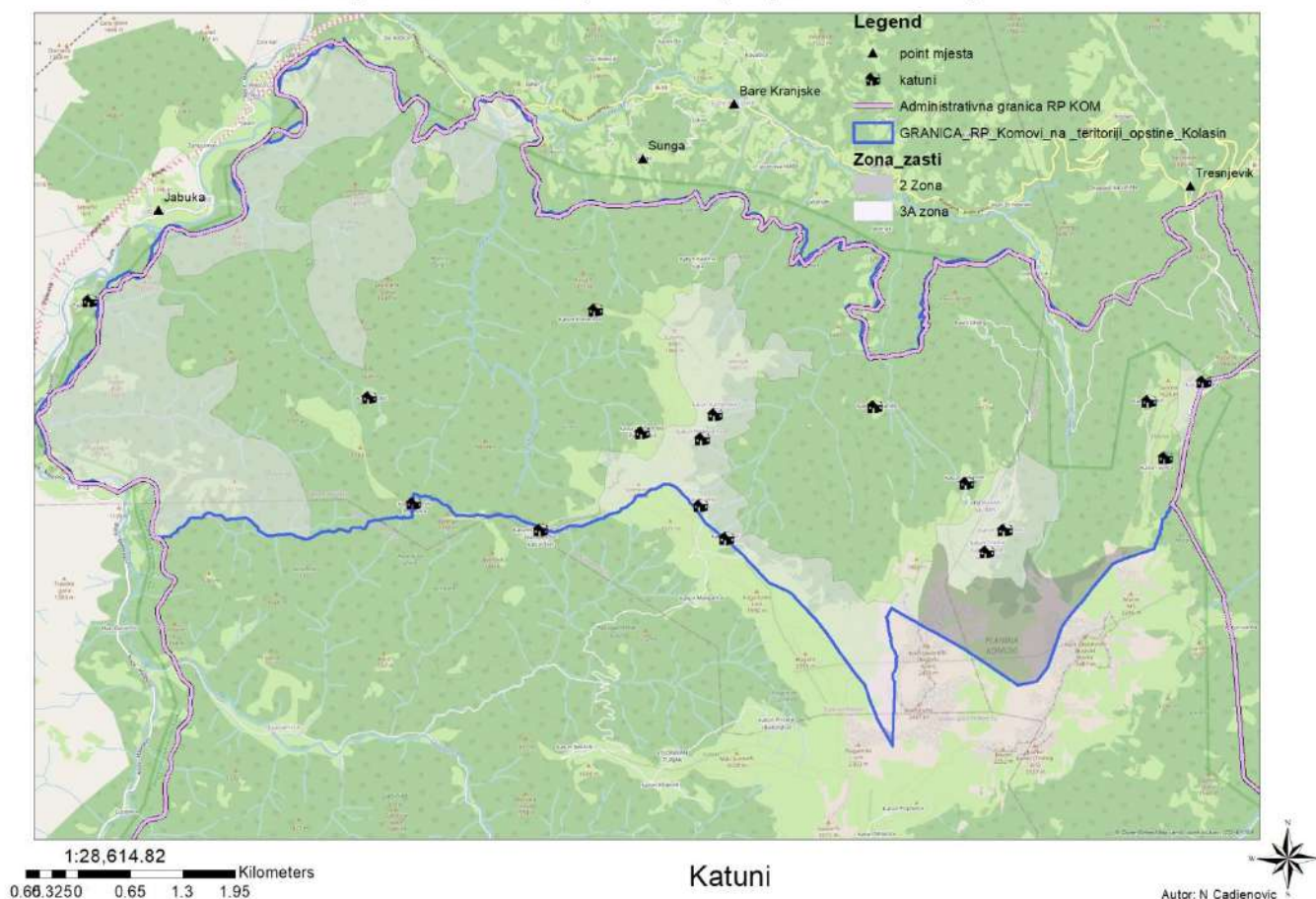

Fig 8: Lokacija katuna u parku prirode

2.3.3 Potencijali parka –SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Čista i prilično očuvana životna okolina (voda, vazduh, zemljište) - Bogatstvo ekosistema, biodiverziteta i geodiverziteta - Izuzetne predione i pejzažne vrijednosti - Postojanje prostornih planova za područje parka (PPPN, PUP) - Odlučnost lokalnih samouprava da zaštiti i valorizuje predmetni prostor - Obilje prirodnih resursa (šume, vode, hidropotencijal, pašnjaci, šumski plodovi i ljekobilje) - Veći broj katuna - Velika posjećenost planinara - Prostor Komova na teritoriji dvije opštine i Glavnog grada 	<ul style="list-style-type: none"> - Depopulacija područja - Napuštanje katunskog stočarstva - Nizak nivo svijesti o vrijednosti i potencijalima predmetnog područja - Nedovoljna briga državne i lokalnih vlasti za predmetno područje - Neorganizovanost lokalnog stanovništva u cilju razvoja - Nedostatak asfaltnih puteva, struje i vodovoda - Nedovoljna inspeksijska kontrola gazdovanja predmetnim područjem - Neodrživo gazdovanje šumskim resursima - Nerazvijen lov i ribolov kao privredne grane - Loša međuopštinska saradnja

MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - Otvaranje Autoputa prema parku - Pristupanje Evropskoj uniji - Sve veće uključivanje državnih i lokalnih institucija i NVO sektora u zaštitu prirode - Mogućnost razvoja katunskog turizma - Mogućnost razvoja eko i etno turizma - Lokacije za razvoj ekstremnih sportova - Naučno istraživanje predmetnog područja - Brendiranje destinacije i proizvoda iz parka, uvođenje oznake geografskog porijekla proizvoda - Posmatranje ptica - Marketing parka u zemlji i inostranstvu - Razvoj organske poljoprivrede - Priliv stranih investicija u turizam - Iskorišćavanje EU i ostalih fondova - Prostor postaje dio mreže NATURA 2000 	<ul style="list-style-type: none"> - Šumski požari - Nelegalna sječa šume - Nelegalna eksploatacija nedrvenih šumskih proizvoda - Nelegalna gradnja i narušavanje tradicionalnog graditeljstva - Ugrožavanje tradicionalnih vrijednosti i načina života - Ugrožavanje područja otpadom i otpadnim vodama - Imovinski sporovi i ograničenja lokalnom stanovništvu - Konkurencija nacionalnih parkova i ostalih zaštićenih područja u regionu - COVID 19 i ekonomska kriza - Neusklađenost propisa sa EU direktivama i međusobno, posebno u dijelu zaštite prirode, lovstva i šumarstva

2.4 Ocjena stanja

S obzirom na specifične prirodne vrijednosti koje zadržavaju svoj nativni karakter, malu gustinu naseljenosti, odsustvo većih saobraćajnica i industrije, tradicionalne načine korištenja zemljišta, može se zaključiti da je i pored faktora ugrožavanja, ovaj prostor u dobrom stanju, koje treba održavati i unapređivati kroz integralno upravljanje RP Komovi.

2.5 Ugrožavanja vrijednosti

Napuštanje, sela, katuna i tradicionalnog načina korišćenja prirodnih resursa je veliki problem parka prirode. Demografska slika je veoma loša sa tendencijom daljeg pogoršavanja. Opstanak domaćinstava u parku prirode je od izuzetne važnosti očuvanje kulturno-istorijske baštine i razvoj turističke ponude. Tradicionalno stočarstvo i poljoprivreda, koje je vjekovima u skladu sa prirodom doprinosi i očuvanju biodiverziteta, posebno livada kosanica koje su veoma važno stanište od evropske važnosti. Smanjenjem baze lokalnog stanovništva koje se bavi poljoprivredom i stočarstvom smanjuje se broj autohtonih rasa životinja i sorti dok se na taj način doprinosi i propadanju postojeće infrastrukture i smanjenju baze znanja lokalnog stanovništva, koje je od izuzetne važnosti. Umanjenje ili eliminisanje ove negativne pojave jedan je od najvećih izazova regionalnog parka.

Antropogeno zagađenje. Na području parka ne postoji organizovano upravljanje otpadom niti otpadnim vodama. Otpadne vode se netretirane ispustaju u zemljište bilo direktno bilo preko septičkih jama. Kako se radi o karstnom području, tačkasti zagađivači ove vrste mogu predstavljati ozbiljan problem, posebno kod zagađenja podzemnih voda. Imajući u vidu mali broj stanovnika i ekstezivnu poljoprivredu na ovom području malo je vjerovatno da će prirodne vrijednosti parka biti znatno ugrožene zagađenjem iz ovih izvora ali je posebna pažnja i tretman potreban na lokalcijama gdje je se registruje najveći broj turista. Različiti oblici korištenja prostora ovog regiona usloveli su i određene oblike ugrožavanja prirodnih i kulturnih vrijednosti.

Nekontrolisana sjeca sume od strane koncesionara i fizickih lica. Dodatni problem u ovom pogledu predstavlja region Vucjeg potoka, gdje se zbog neobilježene državne granice prema Albaniji desava zloupotreba sumskih resursa na prekograničnom nivou.

Neplanska i nelegalna izgradnja objekata –Iako je demografski trend u ovom regionu negativan zbog opadajućeg broja stanovnika, sa razvojem turizma, u pojedinim djelovima se zadnjih godina grade objekti prvenstveno namijenjeni rekreativnim posjetama (vikendice), smjestaju turista (bungalovi, kolibe) i pružanju ugostiteljskih usluga (restorani). Izgradnja ovakvih objekata najucestalija je na katunu Stavna, koji predstavlja glavnu turisticku tacku Komova, kao i u okolini Rikavackog jezera koje je popularno izletiste. Problemi povezani sa ovom djelatnoscu ogledaju se u nepostovanju principa održive gradnje, tradicionalne arhitekture, vodosnabdijevanju, tretmanu otpadnih voda i upravljanju otpadom koji se generise.

Prekomjerno branje sumskih plodova i bilja – Borovnice koje predstavljaju zncajan izvor prihoda u ljetnjim mjesecima, se ubiraju grebenima, koji nanose trajne stete borovnjacima. Odredjene vrste ljekovitog bilja se prekomjerno ili nestrucno ubiraju, sto dovodi do nestanka lokalnih populacija. Takav je slucaj sa lincurom, koja je uglavnom nestala sa ovog predjela.

Nekontrolisan lov – Podrucje Komova bogato je lovnim vrstama, zbog cega i ima status lovista posebne namjene, ali se lov na ove vrste upraznjava i van sezone i na nedozvoljen nacin. Narocito su na meti divokoze i zecevi. Veliki sisari poput medvjeda i vuka se i dalje smatraju stetocinama i odstreljuju, cesto nakon organizovanih hajki. S obzirom na ekoloski i medjunarodni znacaj ovih vrsta, treba sprovesti mjere kojima ce se rijesiti konflikt izmedju stocara i divljih vrsta mesojednih sisara.

Požari - Podmetanje pozara zbog uvjerenja da ce na opozarenom zemljistvu biti bolja produktivnost gljiva je cesta pojava, zbog koje nestaju znacajne kolicine biomase suma i drugih ekosistema.

III VIZIJA

Na osnovu konsultacija sa lokalnim akterima na dvije radionice održane u Kolasinu i Andrijevici, formulisane su dvije opste vizije razvoja ovog područja:

Vizija 1: Regionalni park Komovi je područje koje je u značajnoj mjeri valorizovalo svoje izuzetne prirodne vrijednosti kroz razvijen sistem očuvane prirode, raznoliku i prepoznatljivu turističku ponudu i održivu poljoprivrednu proizvodnju. Ovakav okvir je omogućio unaprijedjenje životnog standarda lokalnog stanovnika, zaustavio iseljavanje i omogućio privlačenje novog stanovništva i investicija kao i poboljšanje infrastrukture. Priroda je očuvana i zaštićena: sjeća šume i izlovljavanje je na održivim principima a neophodne mjere zaštite prirode i prostora se aktivno sprovode uz punu podršku i saradnju svih aktera. Park prirode Komovi je jedno od najatraktivnijih područja u regionu za turiste sa konstantno rastućim životnim standardom njegovih stanovnika.

Vizija 2: Komovi su razvijeno područje prosperiteta lokalnog stanovništva, koje može da se uposli i živi od proizvoda i usluga na jednoj od najljepših planina na Balkanu. Uspostavljanjem i radom regionalnog parka očuvana je priroda kao najveće blago. Šuma se gaji i sječe na održivi način, uspostavljen je lovni zabran, vikendice se grade kontrolisano, razvijeno je planinarenje i turizam, bolja je dostupnost Komova a to omogućava ekonomsku održivost stočarstva i poljoprivrede.

Iako se razlikuju u formulaciji, u obje vizije Komovi se zamisljaju kao okosnica razvoja lokalnih zajednica, zasnovanog na održivom iskoristavanju prirodnih resursa, prvenstveno kroz održivu poljoprivredu, turizam i sumarstvo.

Na trecem sastanku je formirana i opšta, objedinjena vizija ovog područja:

Park prirode Komovi je održivo i funkcionalno zaštićeno područje prirode, uvršteno u mrežu zaštićenih područja regiona i Evrope. U parku se vodi računa o očuvanju, izučavanju i unapređenju biodiverziteta i njegovom prezentovanju posjetiocima. Realizacijom prostornih planova u parku je izgrađena sva potrebna infrastruktura i uspostavljena održiva gradnja. Valorizacijom prirodnih ljepota, prirodnih resursa, tradicije i kulturnog nasljeđa, park doprinosi ekonomskom razvoju lokalnog stanovništva i grada Kolašina. Organski proizvodi sa područja parka su brendirani, posjeduju oznaku geografskog porijekla i kao takvi se prodaju posjetiocima. Park je prepoznatljiva turistička destinacija u kojoj se razvijaju sve vrste planinskog, eko, etno, lovnog i zdravstvenog turizma.

IV ZONIRANJE

4.1 Opis osnovnih vrijednosti i karakteristika definisanih zona

U okviru Park prirode "Komovi" određuju se zone zaštite II i III stepena.

II zona

Zona doživljaja prirode:

Cilj zone aktivne zaštite je omogućiti prirodni razvoj ekosistema i doživljaj prirode posjetiteljima. U toj zoni dozvoljeno je posjećivanje, izgradnja i održavanje planinarskih staza i druge neophodne infrastrukture za posjetitelje. (rafting, planinarenje, biciklizam, turno skijanje i sl.)(IUCN II).

Režim zaštite II stepena, ukupne površine 212 ha, odnosi se na visokoplaninsko područje Komova. Obuhvata sljedeća reprezentativna staništa:

1. 8210 Krečnjačke stijene sa hazmofitnom vegetacijom;
2. 8120 Krečnjačka točila od brdskih do planinskih zona (*Thlaspietea rotundifolii*);
3. 95A0 Šume molike i munike;
4. 9110 Luzulo-Fagetum bukove šume;
5. 6170 Planinski i predplaninski krečnjački travnjaci;
6. 6230 Vrstama bogati travnjaci tvrdače (*Nardus stricta*);

Cilj aktivne zaštite podrazumijeva moguće intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja stanja zaštićenog prirodnog dobra, kontrolisano korišćenje prirodnih resursa, bez posljedica po primarne vrijednosti staništa, populacija i ekosistema, kao i odvijanje kontrolisane tradicionalne djelatnosti (ispaša, košenje, sakupljanje).

Zona održivog korišćenja – III zona:

Zona održivog korišćenja prirodnih resursa i ruralnog razvoja kroz selektivno i ograničeno korišćenje uz kontrolisane aktivnosti u prostoru, koje su saglasne sa funkcijom održivog korišćenja prostora.(IUCN VI)

Režim zaštite III stepena, površine 5948 ha, obuhvata preostali deo zaštićenog područja koji nije obuhvaćen režimom zaštite II stepena.

Zona zaštite III stepena – održivo korišćenje odnosi se na dvije podzone i to 3a - Zaštita predjela i 3b - Održivo korišćenje šuma.

Podzona 3a obuhvata područje planinskih pašnjaka i šumskih ekosistema:

1. 6170 Planinski i pretplaninski krečnjački travnjaci;
2. 6230 Vrstama bogati travnjaci tvrdače (*Nardus stricta*);
3. 6520 Brdske kosanice;
4. 3240 Alpske rijeke i otvrdla vegetacija sive vrbe;
5. 6430 Hidrofilni rubovi visokih zeleni uz rijeke i šume;
6. 7210 Vlažne livade sa ljutkom (*Cladium mariscus*);
7. 8210 Krečnjačke stijene sa hazmofitnom vegetacijom.

Podzona 3b odnosi se na područje privrednih šuma na području Komova i obuhvata reprezentativna staništa koja između ostalog sadrže:

1. 9110 *Luzulo-Fagetum* bukove šume

Održivo korišćenje podrazumijeva selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa, intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja zaštićenog prirodnog dobra, razvoj i unaprjeđenje seoskih domaćinstava, uređenje objekata kulturno-istorijskog naslijeđa i tradicionalne arhitekture, očuvanje tradicionalnih djelatnosti lokalnog stanovništva, izgradnja i unaprjeđenje infrastrukture usklađene sa potencijalima i kapacitetima zaštićenog prirodnog dobra, naročito u dijelu ruralnog i razvoja održivog turizma (zdravstvenog, sportsko-rekreativnog i dr.).

4.2. Aktivnosti po zonama

Imajući u vidu zajedničku viziju i opšte dugoročne ciljevi zaštite i održivog razvoja ali i specifičnosti svake definisane zone ponaosob, dat je pregled aktivnosti u skladu da ciljevima upravljanja po zonama:

Zona	Opis:	Cilj:	Aktivnosti u skladu sa ciljem upravljanja:	Aktivnosti u suprotnosti sa ciljem upravljanja
Zona zaštite II stepena	-Obuhvata sljedeća reprezentativna staništa: 1.8210 Krečnjačke stijene sa hazmofitnom vegetacijom; 2.8120 Krečnjačka točila od brdskih do planinskih zona (<i>Thlaspietea rotundifolii</i>); 3.95A0 Šume molike i munike; 4.9110 <i>Luzulo-Fagetum</i> bukove šume; 5.6170 Planinski i predplaninski krečnjački travnjaci; 6.6230 Vrstama bogati travnjaci tvrdače (<i>Nardus stricta</i>);	aktivna zaštita, odnosi se na visokoplaninsko područje Komova Cilj aktivne zaštite podrazumijeva moguće intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprjeđenja stanja zaštićenog prirodnog dobra, kontrolisano korišćenje prirodnih resursa, bez posljedica po primarne vrijednosti staništa, populacija i ekosistema, kao i odvijanje kontrolisane tradicionalne djelatnosti (ispaša, košenje, sakupljanje).	Dozvoljene aktivnosti u zoni II su: 1.Naučni rad; 2.Introdukcija autohtonih vrsta od strane ovlašćene institucije; 3.Markiranje staza i postavljanje infrastrukture za posjetioce; 4.Svi oblici aktivnog turizma koji ne ugrožavaju vrijednosti Park prirode "Komovi"; 5.Tradicionalno stočarstvo i održavanje katuna; 6.Sakupljanje šumskih plodova i ljekovitog bilja za lične potrebe posjetilaca.	Zabranjene aktivnosti u zoni 2 su: 1.Uništavanje biljnih i životinjskih vrsta i njihovih staništa; 2.Uznemiravanje, posebno u doba reproduktivnog ciklusa, određenih grupa životinja; 3.Bilo koji oblik komercijalne djelatnosti i eksploatacije prirodnih resursa; 4.Ispuštanje otpadnih voda i unošenje zagađujućih materija; 5.Lov i privredni ribolov, osim u slučajevima zaštite divljih vrsta biljaka i životinja, sprovođenja uzgojnih i zaštitnih mjera, očuvanja prirodnih staništa i zaštite zdravlja i sigurnosti ljudi; 6.Izgradnja trajnih i privremenih objekata, izuzev rekonstrukcije istih u postojećim gabaritima i 7.Sve druge aktivnosti u suprotnosti sa ciljevima uspostavljanja zone.

Zona zaštite III stepena – održivo korišćenje	Podzona 3a obuhvata područje planinskih pašnjaka i šumskih ekosistema: 1.6170 Planinski i pretplaninski krečnjački travnjaci; 2.6230 Vrstama bogati travnjaci tvrdače (Nardus stricta); 3.6520 Brdske kosanice; 4.3240 Alpske rijeke i otvrdla vegetacija sive vrbe; 5.6430 Hidrofilni rubovi visokih zeleni uz rijeke i šume; 6.7210 Vlažne livade sa ljutkom (Cladium mariscus); 7.8210 Krečnjačke stijene sa hazmofitnom vegetacijom.	Održivo korišćenje podrazumijeva selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa, intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprijeđenja zaštićenog prirodnog dobra, razvoj i unapređenje seoskih domaćinstava, uređenje objekata kulturno-istorijskog naslijeđa i tradicionalne arhitekture, očuvanje tradicionalnih djelatnosti lokalnog stanovništva, izgradnja i unaprijeđenje infrastrukture usklađene sa potencijalima i kapacitetima zaštićenog prirodnog dobra, naročito u dijelu ruralnog i razvoja održivog turizma (zdravstvenog, sportsko-rekreativnog i dr.).	Dozvoljene aktivnosti u podzoni 3a su: 1. Održivo korišćenje šuma i životinjskih vrsta u skladu sa Planom upravljanja; 2. Izgradnja šumskih puteva u skladu sa Planom upravljanja; 3. Markiranje staza i postavljanje infrastrukture za posjetioce; 4. Svi oblici aktivnog turizma koji ne ugrožavaju vrijednosti Park prirode "Komovi"; 5. Tradicionalno stočarstvo i održavanje katuna; 6. Održavanje livada; 7. Održivo sakupljanje šumskih plodova i ljekovitog bilja; 8. Rekonstrukcija postojećih i izgradnja trajnih i privremenih objekata u skladu sa identitetom prostora i prostorno planskom dokumentacijom; 9. Planska izgradnja turističke infrastrukture; 10. Održavanje manifestacija; 11. Organizovani smještaj i ishrana za veći broj turista; 12. Izgradnja smještajnih kapaciteta poštujući tradicionalnu arhitekturu; 13. Izgradnja puteva i komunalne infrastrukture za potrebe razvoja katuna i turizma.	Zabranjene aktivnosti u podzoni 3a su: 1. Uništavanje biljnih i životinjskih vrsta i njihovih staništa; 2. Uznemiravanje životinja posebno u doba reproduktivnog ciklusa; 3. Ispuštanje otpadnih voda i unošenje zagađujućih materija; 4. Unošenje alohtonih vrsta; 5. Privredni lov.
3a - Zaštita predjela				
Zona zaštite III stepena – održivo korišćenje	Podzona 3b odnosi se na područje privrednih šuma na području Komova i obuhvata reprezentativna staništa koja između ostalog sadrže: 1. 9110 Luzulo-Fagetum bukove šume	Održivo korišćenje podrazumijeva selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa, intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unaprijeđenja	Dozvoljene aktivnosti u podzoni 3b su: 1. Održivo korišćenje šuma i životinjskih vrsta u skladu sa Planom gazdovanja šumama; 2. Izgradnja šumskih puteva u skladu sa Planom gazdovanja šumama; 3. Markiranje staza i postavljanje infrastrukture za posjetioce; 4. Održivo korišćenje divljih životinjskih vrsta; 5. Svi oblici aktivnog turizma koji ne ugrožavaju vrijednosti Park	Zabranjene aktivnosti u podzoni 3b su: 1. Uništavanje biljnih i životinjskih vrsta i njihovih staništa; 2. Uznemiravanje životinja posebno u doba reproduktivnog ciklusa; 3. Ispuštanje otpadnih voda i unošenje zagađujućih materija; 4. Unošenje alohtonih vrsta; 5. Ribolov.
3b - Održivo korišćenje šuma.				

<p>zaštićenog prirodnog dobra, razvoj i unapređenje seoskih domaćinstava, uređenje objekata kulturno-istorijskog naslijeđa i tradicionalne arhitekture, očuvanje tradicionalnih djelatnosti lokalnog stanovništva, izgradnja i unaprjeđenje infrastrukture usklađene sa potencijalima i kapacitetima zaštićenog prirodnog dobra, naročito u dijelu ruralnog i razvoja održivog turizma (zdravstvenog, sportsko-rekreativnog i dr.).</p>	<p>priode "Komovi"; 6. Održivo sakupljanje šumskih plodova i ljekovitog bilja; 7. Rekonstrukcija postojećih i izgradnja trajnih i privremenih objekata u skladu sa identitetom prostora i prostorno planskom dokumentacijom; 8. Planska izgradnja turističke infrastrukture; 9. Održavanje manifestacija; 10. Izgradnja puteva i komunalne infrastrukture za potrebe razvoja katuna i turizma.</p>
---	---

V CILJEVI UPRAVLJANJA SA MJERAMA

Dugoročni opšti cilj zaštite i održivog razvoja definisan je kao (poglavlje III):

Za ostvarenje postavljenog opšteg cilja neophodno je ostvariti brojne predušlove koji su definisani kroz specifične ciljeve (prikazanih u narednim poglavljima) čije ostvarenje u konačnom vode ka ostvarenju glavnog cilja.

5.1 Priroritetne aktivnosti za ostvarenje ciljeva

Prilikom razmatranja uslova za ostvarenje ciljeva uspostavljanja regionalnog parka izdvojene su aktivnosti, koje se smatraju priroritetnim i od posebnog značaja te ih treba posebno naglasiti:

Uspostavljanje upravljačke strukture: Da bi se ostvarilo integralno upravljanje, uključivanje svih zainteresovanih strana u proces upravljanja, obezbjedilo finansiranje i kontrola neophodno je uspostaviti upravljačku strukturu. Plan upravljanja nema šanse da bude implementiran bez jedinstvenog implementacionog tijela-upravljača. Takdoje, na teritoriji regionalnog parka postoji lovište posebne namjene kao i odgovarajući planovi gazdovanja šumama te je integralan pristup u upravljanju i jasna podjela nadležnosti imperativ.

Održivo finansiranje: Opština Kolašin učestvovala u finansiskim dotacijama u funkcionisanju parka prirode. Ova sredstva moraju biti dovoljna za operativno djelovanje i omogućice sprovođenje priroritetnih mjera datih u planu i početni proces jačanja kapaciteta upravljača. Veoma je važno istaci da je obaveza upravljača da nakon početnog perioda sve veći dio svog budžeta osigurava kroz sopstvene prihode a posebno kroz izradu projekata u cilju obezbjeđivanja donacija, te da će se na tome zasnivati razvojni potencijal upravljača. Samo profesionalni menadžmet će uspjeti da ostvari ove ciljeve i iskoristi potencijal i postojeći prekogranični kontekst.

Konstantna integracija lokalne zajednice i zainteresovanih strana u proces upravljanja: Integracija lokalne zajednice i zainteresovanih strana u proces upravljanja i dijeljenja dobiti treba da bude jedna od glavnih briga upravljača. Sam potencijal razvoja turističke ponude snažno se zasniva na potencijalu individualnih domaćinstava /turističkih ponudjača u regionalnom parku (razvoj seoskih domaćinstava, gastronomske rute, ljekobilje i šumski plodovi, smještajni kapaciteti) dok se mjere za očuvanje određenih ekosistema i vrsta mogu sprovesti sa zainteresovanim stranama (npr. Uprava za šume, ribolovačko društvo). Sve aktivnosti moraju biti praćene aktivnim učešćem zainteresovanih strana i lokalne zajednice, najmanje na nivou informisanja i konsultovanja. Ovaj proces mora biti suštinski, omogućavajući i dijeljenje odgovornosti ali i djeljenje dobiti. U tom svijetlu posebnu pažnju treba posvetiti i Savjetodavnom tijelu.

Puna valorizacija prirodnih, geomorfoloških i kulturno-istorijskih potencijala parka: Razvoj turizma (i rast prihoda lokalnog stanovništva) u regionalnom parku uslovljen je širenjem ponude koju pruža posjetiocima. Moraju se ispitati i valorizovati brojne vrijednosti i potencijalne turističke atrakcije koje sada nisu dio turističke ponude (alpinizam, specifični i geomorfološki oblici, pećine, izvori, arheološka nalazišta, kulturni spomenici, vodenice, viseci mostovi). Turistička ponuda mora biti raznovrsnija od nudjenja lijepe prirode sa malo sadržaja u katunima.

Brz razvoj praćeće infrastrukture za razvoj turističke ponude: Neophodno je obezbjediti sve predušlove za korišćenje postojećih turističkih potencijala u punoj mjeri . Neke aktivnosti (info table ogradjivanje vidikovaca, stampanje info mapa, informisanje javnosti, web sajt) nisu finansijski izuzetno zahtjevne i moraju se priroritetno obaviti.

Definisanje ulazne zone za Park prirode : Imajući u vidu da će put Mateševo – Andrijevića, u periodu realizacije ovog plana biti ugroženi izgradnjom druge dionice Autoputa prema Andrijevići, predlaže se organizovanje informativnog punkta u blizini petlje Autoputa.

5.2 Specifični ciljevi

U nastavku su dati specifični ciljevi koji vode do ostvarenja opšteg cilja podjeljene u osam tematskih oblasti : (i) uspostavljanje sistema upravljanja područjem, (ii) zaštita prirode, (iii) kulturno –istorijsko nasljeđe, (iv) razvoj turizma, (v) razvoj lokalnih zajednica, (vi) infrastruktura, (vii) edukacija i istraživanja i (viii) promocija:

Opšti cilj	Tematska oblast	Tematska pod-oblast	Specifični ciljevi
Očuvati prirodne vrijednosti i omogućiti poboljšanje uslova života i povećanje prihoda lokalnog stanovništva kroz korišćenje ekosistemskih usluga i razvijanje višednevne turističke destinacije, kao snažnih faktora dobiti lokalnog stanovništva i međusobne saradnje	1. Uspostavljanje sistema upravljanja područjem	Proglašenje PP Komovi	1.1: Usvojena Odluke o proglašenju PP“ i Statut PP
		Uspostavljanje upravljača PP komovi	1.2: Formirano upravljačko i Savjetodavno tijelo koje integriše interese svih zainteresovanih strana
		Planska dokumentacija	1.3: PP ima razvijenu neophodnu plansku dokumentaciju koja je u skladu sa dokumentima višeg reda
		Efikasno i održivo upravljanje	1.4:PP ima uspostavljen sistem praćenja realizacije planova upravljanja i obezbjeđivanja transparentnosti rada 1.5:PP učestvuje u međunarodnim programima i projektima i korisnik je sredstava iz fondova EU i drugih izvora 1.6: PP ima obezbjeđen dugoročni sistem finansiranja 1.7 PP učestvuje u unaprjeđenju institucionalno-pravnog okvira za funkcionisanje parkova prirode i turističke djelatnosti
	2. Zaštita prirode	Inventarizacija NATURA 2000 staništa kao i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta	2.1:Stručnim istraživanjem obaviti inventarizaciju i terensku provjeru potencijalnih Natura 2000 staništa 2.2: Ciljanim istraživanjem sprovesti inventarizaciju ugroženih vrsta biljaka i životinja 2.3 Uspostavili stalne pokusne plohe za monitoring biodiverziteta na prioritetnim staništima
		Inventarizacija specifičnih geo-morfoloških objekata	2.4: Izraditi katalog pećina, jama, cirkova i drugih geo-morfoloških karakteristika te preduzeti istraživanja prioritetnih lokacija
		Praćenje stanja	2.5: Uspostaviti sistem indikatora za praćenje generalnog stanja prirodnih vrijednosti u PP 2.6: U sistem indikatora uključiti i ugrožena staništa i zaštićene biljne i životinjske vrste
		Očuvanje i obnova	2.7: Pripremiti akcione planove za svako ugroženo stanište ili vrstu kojim se ugrožavanje eliminiše ili svodi na najmanju moguću mjeru 2.8: Pripremiti akcione planove za obnovu prioritetnih autohtonih vrsta i staništa koja su ugrožena ili izmjenjena. 2.9: Uspostaviti saradnju sa nadležnim službama i uspostaviti sistem odgovora u slučaju incidentnih situacija
	3. Kulturno – istorijsko nasljeđe		3.1: Lokaliteti kulturnog nasljeđa su uglavnom istraženi i očuvani i predstavljaju važnu destinaciju za turiste

	4. Razvoj turizma	Razvoj turizma	4.1: PP ima funkciju centara za diverzifikaciju i unaprijedjenje turizma na čitavoj teritoriji Opštine 4.2: U PP postoji turistička ponuda individualnih proizvođača koja doprinosi razvoju tradicionalne poljoprivrede i stočarstva 4.3 Park prirode promoviše turističku ponudu na teritoriji Opštine
		Smještaj i ugostiteljstvo	4.4: Smještajni i ugostiteljski kapaciteti su razvijeni u skladu sa potražnjom pri čemu su posebno uzeti u obzir mjere za obezbjeđenje tradicionalnog izgleda i tradicionalne ishrane u objektima
		Upravljanje posjetiocima	4.5: Posjetioci su obezbjeđeni sigurnost u granicama PP 4.6: U zonama PP postoji efikasan sistem registracije posjetilaca pri čemu posjete ne ugrožavaju vrijednosti ovih područja
	5. Razvoj Lokalnih zajednica	Lokalna zajednica je važan faktor u upravljanju PP	5.1: Lokalna zajednica razumije važnost postavljenih ciljeva i aktivno učestvuje u njihovom ostvarenju prepoznajući PP kao centar za objedinjavanje svih inicijativa
		Podrška lokalnim i tradicionalnim aktivnostima	5.2: Tradicionalne aktivnosti prvenstveno tradicionalno stočarstvo i poljoprivreda su razvijeni
		Smanjenje negativnih trendova kroz povećanje prihoda	5.3: Prihodi stanovnika u PP su povećani, omogućavajući bolji životni standard.
	6. Infrastruktura	Generalna infrastruktura	6.1: Uspostavljena je putna i druga infrastruktura koja omogućava lokalnom stanovništvu, posjetiociima kvalitetniju komunikaciju kroz prostor PP
		Infrastruktura za posjetioce	6.2: Uspostavljena je infrastruktura za sve tipove turističke ponude
	7. Edukacija i istraživanja	Podizanje svijesti građana	7.1: Svijest lokalnih građana i posjetilaca o značaju i potrebi očuvanja PP je razvijena
		Naučna istraživanja	7.2: PP je predmet istraživanja opštih ili ciljanih naučnih istraživanja Univerziteta, naučnih ustanova i drugih organizacija koje se bave zaštitom prirode
	8. Promocija		8.1: Kroz uspostavljen efikasan sistem promocije, PP je široko prepoznat u regionu kao višednevna turistička destinacija

5.3 Mjere -Akcioni plan

Iako nije uobičajno za dugoročni dokument (kakav je petogodišnji plan upravljanja), dat je i određen set mjera za ostvarenje specifičnih ciljeva kako bi upravljaču poslužio za izradu jednogodišnjeg plana upravljanja te obezbjedio efikasan start upravljanja u regionalnom parku.

Tematska oblast	Uspostavljanje upravljača PP Komovi na teritoriji Kolašina
Cilj :-	1.2 Formirano upravljačko i savjetodavno tijelo koje integriše interese svih zainteresovanih strana
1.2.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada sistematizacije • Obezbjedjivanje opreme • Zapošljavanje u skladu sa sistematizacijom
Indikatori	Donešena akta za funkcionisanje preduzeća Obezbijedjena oprema Ugovori o radu u skladu sa sistematizacijom
Verifikacija	Intervju sa direktorom Godišnji izvještaj

Tematska oblast	Planska dokumentacija
Cilj :-	1.3 Park prirode ima razvijenu neophodnu plansku dokumentaciju koja je u skladu sa dokumentima višeg reda
1.3.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada petogodišnjeg plana upravljanja parkom • Pribavljanje saglasnosti Ministarstva nadležnog za poslove zaštite životne sredine na petogodišnji plan • Organizovanje javnog uvida/rasprave • Donošenje 5-godišnjeg plana upravljanja parkom prirode • Izrada godišnjeg plana upravljanja parkom prirode na osnovu petogodišnjeg • Pribavljanje saglasnosti osnivača (Skupštine Opštine Kolašin) • Dostavljanje godišnjeg plana upravljanja ministarstvu nadležnom za poslove životne sredine
Indikatori	Usvojen petogodišnji plan upravljanja Usvojen godišnji plan upravljanja
Verifikacija	Odluka Skupštine Opštine Odluka upravljača, Saglasnost nadležnog ministarstva i Skupštine

Tematska oblast	Planska dokumentacija
Cilj :-	1.3 Park prirode ima neophodnu plansku dokumentaciju koja je u skladu sa dokumentima višeg reda
1.3.2 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada posebnog planskog dokumenta u zoni ulazne tačke za PP
Indikatori	Usvojen Plan u zoni ulazne tačke za PP
Verifikacija	Odluka Skupštine Opštine

Tematska oblast	Efikasno i održivo upravljanje
Cilj :-	1.4 Park prirode ima uspostavljen sistem praćenja realizacije planova upravljanja i obezbjedjivanja transparentnosti rada
1.4.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Park prirode će formirati i ažurirati bazu podataka koja će sadržati sledeće delove: Administracija, Biodiverzitet, Geodiverzitet, Turizam, Kulturno nasljeđe, Edukacija i istraživanje, Razvoj lokalnih zajednica, Infrastruktura i Promocija • U bazu podataka (odgovarajuće delove) se unose: svi izvještaji i odluke (u elektronskom i skeniranom obliku), podaci od značaja za biodiverzitet uključujući i specifične podatke o vrstama

	<p>staništa i ugrožavanju, podatke od značaja za turizam, podatke od značaja za kulturno-istorijsko nasljeđe, podatke od značaja za edukaciju i istraživanje, podatke od značaja za razvoj lokalnih zajednica, podatke od značaja za infrastrukturu, podatke od značaja za promociju.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Baza podataka ima različite nivoe pristupa, kako bi se očuvao integritet • Baza podataka omogućava analizu ostvarenja ciljeva i aktivnosti • Sva dokumenta koja su zvanično zavedena, objavljuju se na web-sajtu u posebnim rubrikama • Upravljač jednom godišnje dostavlja Izvještaj o radu u skladu sa Zakonom i aktima preduzeća
Indikatori	Uspostavljena baza podataka sa najmanje 500 jedinstvenih unosa u prvoj godini rada
Verifikacija	Kroz direktan pristup bazi podataka i izvještaju iz baze podataka

Tematska oblast	Efikasno i održivo upravljanje
Cilj :-	1.5 Park učestvuje u međunarodnim programima i projektima i korisnik je sredstava iz fondova EU i drugih izvora
1.5.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Služba Regionalnog parka u saradnji sa Savjetodavnim tijelom prati rokove za pozive i obezbjeđuje učešće na projektima, priprema projektne ideje, izradjuje projekte u skladu sa mjerama datim u petogodišnjim planovima upravljanja, tehnički ih uskladjuje sa zahtjevanom formom i kandiduje za finansiranje kod međunarodnih institucija • Služba Regionalnog parka prati međunarodnu saradnju iz oblasti zaštite prirode, razgovara sa potencijalnim donatorima i angažuje po potrebi konsultante i stručne saradnike
Indikatori	Park prirode korisnik najmanje jednu donaciju u prve dvije godine
Verifikacija	Godišnji izvještaj

Tematska oblast	Efikasno i održivo upravljanje
Cilj :-	1.6 Park ima obezbjedjen dugoročni sistem finansiranja
1.6.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Obezbjedjivanje finansija za funkcionisanje iz Opštinskog budžeta • Obezbjedjivanje finansija iz naknade za korišćenje zaštićenog dobra, u skladu sa Zakonom (naplata ulaznica, taksi, dozvola i sl.) • Obezbjedjivanje finansija od prihoda ostvarenih korišćenjem novostečene i postojeće imovine • Obezbjedjenje finansija od Ugovora sa komercijalnim subjektima • Obezbjedjivanje finansija iz predpristupnih fondova EU i međunarodnih organizacija • Obezbjedjenje finansija iz donacija
Indikatori	Udio finansiranja iz fondova i donacija raste za 10 % svake godine
Verifikacija	Godišnji izvještaj – finansijski dio

Tematska oblast	Efikasno i održivo upravljanje
Cilj :-	1.7 Park sarađuje u upravljanju djelova Parka prirode u drugim Opštinama, unaprjedjenju institucionalno-pravnog okvira za funkcionisanje parkova prirode i turističke djelatnosti na čitavom prostoru Opštine.
1.6.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Predstavnik parka prirode učestvuje u radu upravljača parka Komovi u drugim Opštinama, nacionalnih tijela koje donose politike od značaja za funkcionisanje parkova prirode i turističkih organizacija • Predstavnik Regionalnog parka aktivno doprinosi potrebnim izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti prirode, Zakonu o šumama, Zakona o lovstvu, u skladu sa iskustvima i potrebama parka prirode • Park prirode, kroz savjetovanja obezbjeđuje prenošenje iskustava na buduće parkove prirode
Indikatori	Dostavljeni komentari na najmanje jedan planski/pravni dokument
Verifikacija	Godišnji izvještaj

Tematska oblast	Inventarizacija NATURA 2000 staništa kao i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta
Cilj :-	2.1 Stručnim istraživanjem obaviti inventarizaciju i terensku provjeru potencijalnih Natura 2000 staništa
2.1.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • „Desktop“ inventarisanje potencijalnih N2000

	<ul style="list-style-type: none"> • Terenska potvrda i lociranje N2000 staništa • Identifikovanje drugih lokacija sa potencijalnim identifikovanim N2000 staništem na osnovu uporedjivanja aero/satelitskih snimaka i provjera na terenu • Terensko GPS kartiranje staništa i evidentiranje uz pomoc N2000 formulara • Unjeti prikupljene GIS i podatke iz formulara u bazu podataka Parka prirode
Indikatori	Utvrđena potencijalna lista N2000 stanista Potvrđene lokacije za najmanje 5% potencijalnih N2000 staništa u jednoj godini
Verifikacija	Sumarni izvjestaj unosa iz Baze podataka Godišnji izvještaj o radu

Tematska oblast	Inventarizacija NATURA 2000 staništa kao i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta
Cilj :-	2.2 Ciljanim istraživanjem sprovesti inventarizaciju ugroženih vrsta biljaka i životinja
2.2.2 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Pripremiti listu nacionalno zaštićenih vrsta biljaka i životinja koje se nalaze u regionalnom parku na osnovu literaturnih podataka (Plana upravljanja, Studije zaštite, eksternih projektnih rezultata, Izvještaja o stanju životne sredine i drugih stručno-naučnih publikacija) • Terenska potvrda zaštićenih vrsta biljaka i životinja • Kartiranje areala i lokacije uz pomoc GPS i bilježenje osnovnih podataka o populaciji na osnovu već pripremljenog formulara • Unijeti prikupljene GIS i terenske podatke u bazu podataka
Indikatori	Utvrđena potencijalna lista ugroženih vrsta biljaka i životinja Potvrđene lokacije za najmanje 20% ugroženih biljaka i životinja sa liste
Verifikacija	Sumarni izvjestaj unosa iz Baze podataka Godišnji izvještaj o radu

Tematska oblast	Inventarizacija specifičnih geo-morfoloskih objekata
Cilj :-	2.3 Izraditi katalog pecina, jama, cirkova i drugih geo-morfoloskih karakteristika
2.3.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Lista speleoloskih oblika (pećine, jame, ponori) iz literaturnih podataka • Terensko istraživanje objekata sa liste sa unosom osnovnih podataka uključujući i GPS lokacije u skladu sa ranije pripremljenim formularom • Identifikacija posebnih prirodnih vrednosti geološko-paleontološkog i geomorfoloskog karaktera u Regionalnom parku • Istraživanje i priprema kataloga najznačajnijih lokaliteta za sagledavanje geološke građe i istorijsko-geološkog razvoja područja • Za potrebe sprovođenja popularizacije zaštite, značaja i vrednosti objekata geonasleđa za nauku i dalja istraživanja, planirati aktivnosti vezane za njihovo uređenje/posjetu pri čemu se mora voditi računa da je osnovni cilj sačuvati postojeće prirodne odlike
Indikatori	Najmanje 3 speleoloskih objekata opisano i mapirano godišnje Preliminarna lista objekata geo-nasleđa formirana i 10 % objekata sa liste katalogizovano i unešeno u bezu podataka
Verifikacija	Godišnji izvještaj Sumarni Izvještaj iz baze podataka

Tematska oblast	Praćenje stanja
Cilj :-	2.4 Uspostaviti sistem indikatora za praćenje generalnog stanja prirodnih vrijednosti u PP
2.4.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Definisati set indikatora za praćenje opsteg stanja u PP • Set indikatora treba da bude pripremljen na način da se već koriste postojeći izvori praćenja određenih parametara • Meteorološki uslovi: Padavine, temperatura

	<ul style="list-style-type: none"> • Vode: (PH, Elektro provodljivost, Odnos Ca/Mg, Suspen.materije, Temperatura,Zasicenost O2, BPK5, HPK, Gvozdje, Amonijak, Hloridi, Sulfati, Fosfat) • Vazduh: sadržaj SO2 i NOx, hemijski sastav padavina • Biodiverzitet: vidi mjere 2.1,2.2 • Definirati „nulto“ stanje za svaki od indikatora • Godišnje pratiti stanje indikatora
Indikatori	Definisan set indikatora u prvoj godini
Verifikacija	Godišnji izvještaj

Tematska oblast	Praćenje stanja
Cilj :-	2.5 U sistem indikatora uključiti i ugrožena staništa i zaštićene bilje i životinjske vrste
2.5.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Kao posebnu mjeru, u skladu sa rezultatima 2.1 i 2.2 u sistem indikatora uključiti i određena ugrožena staništa i vrste • Definirati nulto stanje izabranih vrsta/staništa • Godišnje (po potrebi češće) pratiti stanje
Indikatori	Definisan set indikatora u drugoj godini uključuje ugrožena staništa i vrste
Verifikacija	Godišnji izvještaj

Tematska oblast	Očuvanje i obnova
Cilj :-	2.6 Pripremiti akcijske planove za svako ugroženo stanište ili vrstu kojim se ugrožavanje eliminiše ili svodi na najmanju moguću mjeru
2.6.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Za svako ugroženo stanište ili vrstu definirati poseban set mjera za smanjenje ugrožavanja koji neophodno mora sadržati: • Opis ekoloških zahtjeva vrste ili staništa • Registrovane mjere ugrožavanja • Aktivnosti koje je moguće sprovesti u cilju ublažavanja negativnih efekata ili njihovog potpunog uklanjanja uključujući i vremenski okvir i nadležnosti • Procjene stanja i napretka do postizanja dobrog ekološkog statusa • Razmotriti potrebu za unapređenjem stepena zaštite (npr. Proglašenja spomenika prirode)
Indikatori	Najmanje 1 akcionih plana za ugrožena staništa ili vrste definiran za dvije godine
Verifikacija	Godišnji izvještaj o radu Povećanje strukture staništa/vrste identifikovano u bazi podataka

Tematska oblast	Očuvanje i obnova
Cilj:	2.6.1 Očuvanje stabala Bora munika (<i>Pinus heldreichii</i>) i planinskog javora (<i>Acer heldreichii</i> subsp. <i>visianii</i>)
2.6.1.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Popisati stabla Munike i planinskog Javora • Opisati njihova dendrološka i dekorativna svojstva • Zabraniti sječu stabla ili grana od strane neovlašćenih lica • Sprovesti neophodne mjere njege u saradnji sa Upravom za šume -PJ Kolašin • Sprovesti akciju informisanja mještana zaštite i njenoj vrijednosti • Postaviti table da je strogo zabranjena sječa stabala tise te da je pod posebnim režimom očuvanja populacije unutar Parka prirode • Godišnje pratiti status populacije od strane čuvarske službe
Indikatori:	Status i brojnost stabala Munike i planinskog javora isti ili unaprijeđen

Verifikacija:	Godišnji izvještaj o radu Neposredni uvid
---------------	--

Tematska oblast	Očuvanje i obnova
Cilj :	2.7 Pripremiti akcijske planove za obnovu prioritetnih autohtonih vrsta i staništa koja su ugrožena ili izmijenjena
2.7.1 Mjere:	Za ugroženo ili nestalo stanište ili vrstu definisati poseban set mjera za reintrodukciju koji neophodno mora sadržati: <ul style="list-style-type: none"> • Opis ekoloških zahtjeva vrste ili staništa • Rizike reintrodukcije i mjere za njihovo ublažavanje ili eliminaciju • Metodologiju postupka reintrodukcije (u saradnji sa nadležnim organima i Univerzitetskim/stručnim institucijama) • Procenje stanja i napretka do postizanja dobrog ekološkog statusa • Formirati botaničku baštu na prostoru parka
Indikatori:	Prirodne populacije/staništa obnovljena
Verifikacija:	Godišnji izvještaj o radu Povećanje areala/strukture staništa/vrste identifikovano u bazi podataka

Tematska pod oblast	2.7 Pripremiti akcijske planove za obnovu prioritetnih autohtonih vrsta i staništa koja su ugrožena ili izmijenjena
Cilj:	2.7.1 Očuvanje ekosistema brdskih kosanica
2.7.1.2 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • U skladu sa mjerom 2.1 popisane ekosisteme brdskih kosanica terenski obići u cilju procjene statusa ugroženosti i potencijala za održavanje • Sprovesti kampanju o značaju očuvanja tradicionalnog načina poljoprivrede sa lokalnim stanovništvom u okviru ovih ekosistema • Pripremiti ciljani subvencionisani program za lokalno stanovništvo kojim bi se podstakle aktivnosti na očuvanju ovih specifičnih ekosistema
Indikatori:	Površina livada kosanica koje se ne obrađuju u smanjenju
Verifikacija:	Izvod iz baze podataka

Tematska oblast	Očuvanje i obnova
Cilj:	2.8 Uspostaviti saradnju sa nadležnim službama i uspostaviti sistem odgovora u slučaju incidentnih situacija
2.8.1 Mjere	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostaviti saradnju sa Upravom za šume i definisati zajedničku kontrolu u vezi: obaveza koncesionara, određivanja odjela za sječu, saglasnosti na planove sječe i izvođačke projekte za sječu; kontrole Lovišta posebne namjene i realizacije programa lovišta • Postignuti sporazum o zajedničkom djelovanju u incidentnim situacijama (požarima, poplavama, odronima i sl.) sa institucijama koje su prisutne u regionalnom parku ili se graniče sa njim. Pripremiti nacrt protokola djelovanja u slučaju incidentnih situacija sa kontaktima i dogovorenim nadležnostima članova kriznog tima na komentarisanje • Potpisati protokol • Održavati kontakte tokom cijele godine sa članovima kriznog tima u cilju razmjene informacija
Indikatori	Plan djelovanja u slučaju incidentnih situacija usvojen u prvoj godini rada parka
Verifikacija	Godišnji izvještaj o radu

Tematska oblast	Kulturno-istorijsko nasljedje
Cilj :	3.1 Lokaliteti kulturnog nasljedja su uglavnom istraženi i očuvani
3.1.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen katalog kulturnog nasljedja u okviru baze podataka regionalnog parka • Svi objekti kulturnog nasljedja popisani, opisani i fotodokumentovani • Prioritizacija objekata za istraživanje i unaprijedjenje stanja • Izrada projektnog predloga za prioritizovane lokacije (istraživanje ili obnavljanje stanja) • Informisanje o projektnim predlozima institucija za zaštitu kulturne baštine, međunarodnim finansijskim institucijama, univerzitetima i studentima • Vodjenje evidencije o obavljenim aktivnostima u lokalitetima kulturnog nasljedja • Popisati lokalitete kulturnog nasljedja kao dio turističke ponude parka
Indikatori:	Broj lokaliteta kulturnog nasljedja / broj lokaliteta bazi podataka parka prirode/ broj Broj dostavljenih predloga projekata
Verifikacija:	Godišnji program

Tematska oblast	Razvoj turizma
Cilj :	4.1 Park prirode ima funkciju centara za diverzifikaciju i unapredjenje turizma
4.1.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • U okviru parka prirode prati se razvoj i unapredjenje turizma u parku i na teritoriji opštine koja nije u sastavu regionalnog parka • Vode se detaljne evidencije o postojećim i planiranim: turističkim domaćinstvima, bungalovima, individualnim poljoprivrednim proizvođačima, ponuđačima smještaja, ugostiiteljskim objektima i kampovima • Prati se i istražuje trend i strukturu posjetilaca kao i regionalna/globalna turistička potražnja • Kreiraju se zajedničke turističke ponude u okviru regionalnog parka i sprovode u saradnji sa lokalnim turističkim ponuđačima i Nacionalnom turističkom organizacijom • Stvaraju se preduslovi (planski i investicijski) za realizaciju turističke infrastrukture predviđene planskim dokumentima u parku (avanturistički park, omladinski kamp, Eco-adventure park na Ravnom brijegu) • Uspostavljeni info centri Regionalnog parka pružaju kompletnu i detaljnu informaciju turistima o smještaju i mogućnostima višednevnih aktivnosti kao i o prirodnim i kulturnim vrijednostima parka i teritorije opštine • Uspostavljene suvenirnice sa specifičnim suvenirima za područje opštine Kolašin i PP • Ostvarena direktna i konstantna veza kroz kontakte i sastanke sa postojećim i potencijalnim turističkim subjektima pri čemu je obezbjeđeno da se brže rješavaju njihovi problemi i razmatraju njihovi predlozi • Služba Regionalnog parka priprema višednevne ponude za različite grupe turista • Park prirode se stara da postoji povratna informacija od turista (putem anketa ili na drugi način) o regionalnom parku kao višednevnoj turističkoj destinaciji
Indikatori:	Povećanje broja izletnika, turista i noćenja
Verifikacija:	Godišnji izvještaj o radu

Tematska oblast	Razvoj turizma
Cilj :	4.2 U Parku prirode postoji turistička ponuda individualnih proizvođača koja doprinosi razvoju tradicionalne poljoprivrede i stočarstva
4.2.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Služba Parka prirode vodi evidenciju o svim individualnim poljoprivrednim proizvođačima u Regionalnom parku • U svakom pojedinačnom slučaju utvrđuju se turistički potencijali individualnih domaćinstva

	<ul style="list-style-type: none"> • Za domaćinstva koja imaju turistički potencijal vrši se obuka, njihova ponuda se uključuje u ponudu regionalnog parka i pruža im se pomoć u promociji • Posebni predmet interesovanja su domaćinstva koja izdižu na katune • Prati se stanje turističke ponude individualnih ponudjača i problemi • Obezbjedjuje se da se iskustva individualnih turističkih ponudjača podjele sa ostalim individualnim poljoprivrednim ponuđačima putem direktnog razgovora ili sastanaka • Kreira se jedinstvena ponuda etno-turizma zasovana na mreži individualnih ponuđača
Indikatori:	Broj individualnih poljoprivrednih ponuđača koji nude turističke usluge
Verifikacija:	Godišnji izvještaj o radu Odnos broja domaćinstava individualnih poljoprivrednika/ domaćinstva individualnih poljoprivrednika koji pružaju turističke usluge

Tematska oblast	Razvoj turizma
Cilj :	4.3 Park prirode promoviše turističku ponudu na kompletnoj teritoriji Opštine
4.3.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Unapređenje i promociju izvornih vrijednosti područja Opštine Kolašin u pravcu razvoja turizma, • Saradnja sa pravnim i fizičkim licima koja se bave turizmom i ugostiteljstvom, muzejima, crkvama, Nacionalnom turističkom organizacijom, civilnim sektorom i drugim subjektima koji se na posredan ili neposredan način bave turizmom i ugostiteljstvom. • Organizacija kulturnih, sportskih i drugih manifestacija koje doprinose obogaćivanju turističke ponude na gradskom i ruralnom području. • Podsticanje i organizovanje aktivnosti vezanih za zaštitu životne sredine, obezbjeđivanje smještaja i osmišljavanje aktivnosti tokom boravka studijskih grupa i novinara na teritoriji Opštine • Pružanje informacija turistima; Registruje i prati turistički promet i sprovodi druge aktivnosti vezane za ocjenjivanje kvaliteta turističkog proizvoda na području Opštine Kolašin
Indikatori:	Broj turista, izletnika i noćenja na teritoriji Opštine
Verifikacija:	Godišnji izvještaj o radu

Tematska oblast	Razvoj turizma
Cilj :	4.4 Smještajni i ugostiteljski kapaciteti su razvijeni u skladu sa potražnjom pri čemu su posebno uzeti u obzir mjere za obezbjeđenje tradicionalnog izgleda smještajnih objekata-tradicionalne kuće i tradicionalne ishrane u objektima u regionalnom parku
4.4.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Promoviše se korišćenje lokalnih proizvoda u ugostiteljskim objektima u parku • Kreira se gastronomska ponuda proizvoda iz parka , kao posebna turistička atrakcija • Promovisanje ponude privatnog smještaja u tradicionalnim kućama
Indikatori:	Broj objekata sagrađenih u skladu «tradicionalne kuće»/ broj novosagrađenih objekata 50 % namirnica u ugostiteljskim objektima potiče od lokalnih individualnih proizvođača
Verifikacija:	Anketa u ugostiteljskim objektima Izveštaj o izdatim građevinskim odozvolama

Tematska oblast	Razvoj turizma
Cilj :	4.5 Posjetiocima je obezbjedjena sigurnost u granicama PP
4.5.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Prije početka sezone obavezno održavanje sastanka sa Gorskom službom spažavanja , drugim službama, drugim turističkim ponudjačima u cilju koordinacije aktivnosti • Definisati zone visokog rizika • Obuka čuvara parka za djelovanje u akcidentnim situacijama • Praćenje sprovođenja zabrana
Indikatori:	Smanjenje broja incidentnih situacija

Verifikacija:	Izveštaji službe parka i MUP-a o incidentim situacijama Godišnji program
---------------	---

Tematska oblast	Razvoj turizma
Cilj :	4.6 U zonama parka postoji efikasan sistem registracije posjetilaca pri čemu posjete ne ugrožavaju vrijednosti ovih područja
4.6.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen efikasan sistem registracije posjetilaca u PP • Uspostavljena saradnja sa Upravom policije i Upravom za inspekcijske poslove • Uspostavljen integrisan sistem registracije posjetilaca uz pružanje turističke usluge (npr: kroz uslugu raftinga i smještaja) • Službe parka se staraju da se turističke aktivnosti sprovode sa minimalnim uticajem na prirodne i kulturne vrijednosti parka
Indikatori:	Broj registrovanih turista
Verifikacija:	Godišnji program

Tematska oblast	Lokalna zajednica je važan faktor u upravljanju PP
Cilj :	5.1 Lokalna zajednica razumje važnost postavljenih cljeva i aktivno učestvuje u njihovom ostvarenju prepoznajući RPP kao centar za objedinjavanje svih inicijativa
5.1.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Sistem za saradnju sa lokalnom zajednicom uspostavljen u Parku prirode • Park prirode ima ostvarene kontakte sa 100% domaćinstva i turističkih radnika u Regionalnom parku • Tematske radionice se održavaju kako bi se predstavile sadašnje aktivnosti, budući planovi, podjelila/razmjenila iskustva ili jačali kapaciteti lokalne zajednice • Park prirode je prva adresa za inicijative iz lokalne zajednice • Park prirode stimulise i podržava određene aktivnosti lokalne zajednice • Park prirode je prepoznat u lokalnoj zajednici kao „centar za pomoć“ po pitanju razvoja turizma i poljoprivrede • Park prirode predstavlja interese lokalne zajednice na lokalnom, državnom i međunarodnom nivou • Organizovane obuke za sakupljanje ljekovitog bilja i šumskih plodova kao i plantažnog gajenja ljekovitog bilja
Indikatori:	Na kraju 5 godine implementacije plana preko 70% stanovništva u praku aktivno je učestvovalo ili podržavalo implementaciju aktivnosti iz Plana Najmanje 2 tematske radionice godišnje održane za potrebe lokalne zajednice Ostvaren kontakt sa 100% lokalnog stanovništva i turističkih radnika
Verifikacija:	Godišnji program Anketa stanovništva

Tematska oblast	Podrška lokalnim i tradicionalnim aktivnostima
Cilj :	5.2 Tradicionalne aktivnosti prvenstveno tradicionalno stočarstvo i poljoprivreda su unaprijeđeni
5.2.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Park prirode koordinise projekte turističke ponude individualnih proizvođača i organizovanja mreže tradicionalnih poljoprivrednih proizvođača • Sastanci lokalnih poljoprivrednih proizvođača se održavaju u kontinuitetu • Sertifikacija organske proizvodnje • Brendiranje proizvoda regionalnog parka (logo parka na ambalaži, zajednički dizajn i nabava ambalaže) • Razvoj proizvodnje: snadbjevanje objekata u regionalnog parka od strane lokalnih poljoprivrednih snadbjevača (mlijeko, sir, krompir, riba, povrće, voće, med, čaj)

	<ul style="list-style-type: none"> • Ekološko unaprijeđenje seoskih imanja: uređenje đubrišta, uređenje sanitarija i pročišćavanja otpadnih voda, skupljanje smeća • Omogućavanje uslova za razvoj lokalne infrastrukture • Podrška izradi ručnih radova i suvenira
Indikatori:	Na kraju 5 godine implementacije plana preko 70% stanovništva u Parku aktivno je učestvovalo ili podržavalo implementaciju aktivnosti iz Plana Najmanje 70 % objekata u Regionalnom parku na kraju 5-te godine koristi samo proizvode koji se lokalno proizvode, ukoliko postoje u ponudi.
Verifikacija:	Godišnji program Anketa stanovništva

Tematska oblast	Smanjenje negativnih trendova na prostoru PP kroz povećanje prihoda
Cilj :	5.3 Prihodi stanovnika PP su povećani, omogućavajući bolji životni standard
5.3.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Omogućavanje uslova za organizovani otkup poljoprivrednih proizvoda • Omogućavanje uslova za razvoj individualne proizvodnje • Poboljšanje infrastrukture za turiste kao i za lokalno stanovništvo • Povećanje prihoda od turističkih usluga • Prihodi od branja ljekobilja, borovnice i gljiva • Zapošljavanje u regionalnom parku orijentisana ka zapošljavanju lokalnog stanovništva koje se nalaze unutar Parka (ukoliko zadovoljavaju uslove konkursa) • Pomoć u ostvarenju lokalnih/državnih/medjunarodnih kredita i donacija za ruralni razvoj • Park prirode organizuje stručna okupljanja pomažući lokalnoj zajednici u prenosu znanja i iskustava • Park prirode organizuje manifestacije i kulturna događanja u cilju povećanja broja turista i doprinosi kulturnom životu lokalnog stanovništva
Indikatori:	Povećanje prihoda lokalnog stanovništva za 30 % u narednih 5 godina
Verifikacija:	Izveštaj o radu

Tematska oblast	Generalna infrastruktura
Cilj :	6. 1 Uspostavljena je putna i druga infrastruktura koja omogućava lokalnom stanovništvu i posjetiocima kvalitetniju komunikaciju kroz prostor RP
6.1.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Na osnovu konsultacija sa lokalnom zajednicom, interesa poljoprivrednih i turističkih domaćinstava i privrednih subjekata Park prirode predlaže prioritete za rekonstrukciju/izgradnju puteva Skupštini opštine Kolašin • Prioriteti se posebno biraju sa mjerama zaštite životne sredine kako bi se umanjio negativni uticaj na vrijednosti parka • Pri definisanju prioriteta posebno se vodi računa o razvoju turizma i popljšanju životnog standarda u regionalnom parku • Za svaki projekat izgradnje/rekonstrukcije puta, Park prirode predlaže mjere za smanjenje negativnih uticaja tokom izgradnje i u toku eksploatacije • Krčenje vegetacije na uskim djelovima saobraćajnica • Uticati na uredno i stabilno snadbjevanje struje za potrošače u Parku prirode
Indikatori:	Povećanje prihoda lokalnog stanovništva za 30 % u narednih 5 godina
Verifikacija:	Monstat

Tematska oblast	Infrastruktura za posjetice
Cilj :	6.2 Uspostavljena je infrastruktura za sve tipove turističke ponude
6.2.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Markiranje i obilježavanje tursitičkih pješačkih staza sa signalizacijom

	<ul style="list-style-type: none"> • Markiranje i obilježavanje biciklističkih staza • Markiranje i obilježavanje alpinističkih staza • Izgradnja ulazno-izlaznih punktova na prostoru PP • Stavljanje u funkciju Vizitor centra • Postavljanje info tabli na svim značajnijim raskrsnicama • Izgradnja i adaptacija vidikovaca • Nabavka opreme za proširenje turističke ponude parka prirode • Uređivanje stijena za slobodno penjanje • Uređivanje i određivanje kamp prostora
Indikatori:	Broj sprovedenih akcija i broj izgradjenih/opremljenih objekata
Verifikacija:	Godišnji izvještaj

Tematska oblast	Podizanje svijesti građana
Cilj :	7.1 Svijest lokalnih građana i posjetilaca o značaju očuvanja vrijednosti Parka prirode je razvijena
7.1.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Sprovođenje kontinuiranih konsultativnih sastanaka u okviru različitih mjera, sprovođenje tematskih treninga kao i pomocija poboljšavanja razumjevanja važnosti uspostavljanja Parka prirode • Primjeri dobre prakse (uspješna poljoprivredna domaćinstva, specifične turističke ponude) trebaju biti predstavljeni kontinuirano • Brendiranje Regionalnog parka će podstaći stanovništvo da razumiju posebnost prostora • Predavanje o vrijednostima Parka prirode u svakom razredu osnovne i srednje škole u Kolašinu svake godine- u saradnji sa osobljem škole.
Indikatori	Najmanje 80 % stanovnika ima pozitivan stav o upostavljanju Parka prirode u narednih 5 godina
Verifikacija:	Anketa medju lokalnim stanovništvom

Tematska oblast	7.2 Naučna istraživanja
Cilj :	Park prirode je predmet istraživanja opštih i ciljanih naučnih istraživanja Univerziteta, naučnih ustanova i drugih organizacija koje se bave zaštitom prirode
7.2.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrditi prioritizaciju istraživanja staništa/vrsta na osnovu ugroženosti i prikupljenih podataka • Podržati svako validno istraživanje/studijsku posjetu istraživača kroz obezbjeđivanje dozvole, vodiča, smještaja uz obavezu da se rezultati istraživanja dostave Regionalnom parku na korišćenje • Ponuditi Prirodno-matematičkom fakultetu da dio terenske prakse odradi u Parku prirode „Komovi“ kao i ostalim Univerzitetima u regionu i šire i podržati studente koji rade radove i disertacije na temu Regionalnog parka • Ostvariti saradnju sa institucijama i istraživačim
Indikatori	Najmanje 2 radova/istraživanja sprovedeno u roku od prve 2 godine rada parka. Svake naredne godine najmanje 4 istraživanja/akcija registrovano
Verifikacija:	Baza podataka Parka prirode

Tematska oblast	Promocija
Cilj :	8.1 Kroz uspostavljen efikasan sistem promocije, Park prirode je široko prepoznat u regionu kao višednevna turistička destinacija
8.1.1 Mjere:	<ul style="list-style-type: none"> • Pripremiti plan promocije i PR aktivnosti za svaku godinu upravljanja • Pripremiti i odrediti vizuelni identitet Parka prirode • Formirati web-sajt regionalnog parka kao i društvene profile sa osnovnim informacijama koji mora biti dinamičnog karaktera • Web sajt ce sadržati sva dokumenta i izvještaje kako bi se obezbjedio transparentnost u radu

	<ul style="list-style-type: none"> • Web sajt ce omogućiti javno postavljanje komentara i pitanja kao i odgovora • Godišnje organizovati posjete novinara • Plan promocije sadrži i plan organizovanja manifestacija u parku prirode za tu godinu • Ostvariti saradnju sa privatnim kompanijama u promociji društvene odgovornosti i vrijednosti Parka prirode • Pripremiti Ugovore o saradnji za najznačajnije privredne subjekte (EPCG), mobilni operateri, Uprava carina, tur operateri na crnogorskom primorju • Snimiti kratki film o Parku prirode u saradnji sa profesionalnim kućama • Emitovati kratke reklame na televizijskim stanicama • Gostovati na radio-televizijskim stanicama • Park prirode je aktivan član međudržavnih projekata za zaštitu prirode i promociju turizma
Indikatori	<ul style="list-style-type: none"> • Web –sajt formiran i ne manje od 1000 jedinstvenih posjeta u toku prve godine • Najmanje 1 ugovor o saradnji sa privrednim subjektom potpisan u toku prve 2 godine • Najmanje 1 učlanjenje u međunarodni projekat u toku prve godine rada
Verifikacija:	<p>Godšnji izvještaj o radu</p> <p>Websajt ima najmanje 1000 posjeta registrovanih jedinstvenih posjeta mjesečno</p>

5.4 Naučna istraživanja

Iako započeta ranije, veći dio naučnih istraživanja o flori i fauni u Crnoj Gori sproveden je u periodu nakon Drugog svjetskog rata. Nažalost, poslednji događaji vezani za raspad Jugoslavije uticali su na smanjeno izdvajanje finansijskih sredstava, a time i smanjenje obima bioloških istraživanja.

Dosadašnja istraživanja biološkog diverziteta Crne Gore nijesu sprovedena na sistematičan način. Uglavnom su bila usmjerena na uske naučne teme iz domena interesovanja istraživača (npr. magistarske i doktorske teze) ili su ih uslovljavala praktična organizaciona pitanja vezana za pristupačnost terena, mogućnost angažovanja opreme i sl. U tim uslovima prednjačila su sistematsko - taksonimska istraživanja u odnosu na istraživanja iz drugih oblasti, kao što su populaciona ekologija, genetički diverzitet i dr.

Bez obzira na to, postojeći inventari flore i faune su u većini slučajeva nepotpuni, a veliki dio Crne Gore i njenog biološkog diverziteta ostao neistražen. Po tome nije izuzetak ni područje Parka prirode „Komovi“

Sa navedenim i datim mjerama u okviru specifičnog cilja 7.2 (PP je predmet istraživanja opštih ili ciljanih naučnih istraživanja Univerziteta, naučnih ustanova i drugih organizacija koje se bave zaštitom prirode), predviđena su ciljana istraživanja upravljača u saradnji sa relevantnim institucijama koja bi tokom niza godina trebala doprinijeti unaprijedjenju naučnog znanja o vrijednostima Parka prirode.

VI ORGANIZACIJA UPRAVLJANJA

Shodno odredbama pravilnika o bližim uslovima koje mora da ispunjava upravljač zaštićenog prirodnog dobra Park Prirode zapošljava minimum :

1. Jedan zaposleni -Visoka stručna sprema (biloškog, šumarskog, ekološkog ili geografskog)
2. Na svakih 3000 ha po jedan nadzornik shodno internim aktima uspravljača

Predlog strukture upravljača regionalnog parka

Kako je navedeno, upravljač zaštićenim područjem je Opština Kolašin – Sekretarijat za zaštitu životne sredine do donošenja akta o osnivanju privrednog društva. Modaliteti i nadležnosti upravljača se trenutno analiziraju od strane osnivača nakon čega će biti donešena odluka o osnivanju i karakteru privrednog društva.

Imajući u vidu zakonske odredbe, postojeće kapacitete Opštine i ekonomiju obima, neophodnost uspostavljanja jednostavne strukture (koja omogućava učešće svih zainteresovanih strana) i finansijsku održivost predlaže se Osnivanje novog preduzeća ili agencije. Jedan od modela je i objedinjavanje lovačkih društava na predmetnom području, koji bi uz administrativni kadar i zaštitare upravljali predmetnim područjem kao i budućim zaštićenim područjima na teritoriji opštine Kolašin, kako je predviđeno Strateškim planom razvoja Opštine Kolašin 2018-2022 (Sinjajevina, u saradnji sa partnerskim opštinama koje gravitiraju ovom području kao i predlozi za zaštitu određenih spomenika prirode: Kapetanovo jezero, Torna i Gradišta, Kanjon Mrtvice).

Planirana Struktura preduzeća (novog upravljača)

Predlaže se da u **Upravnom odboru** preduzeća budu predstavnik osnivača, predstavnik Ministarstva poljoprivrede i šumarstva kao i predstavnik turističkih ponudjača. Predsjednik može staviti veto na odluku UO ukoliko smatra da je takva odluka u suprotnosti sa zakonom, statutom, ciljevima upravljanja parkom prirode odnosno ciljevima osnivanja preduzeća.

Pred direktora predlaže se da preduzeće ima **tri odjeljenja** (odjeljenje za projektni menadžment, planiranje i informacioni sistem, Odjeljenje za zaštitu prirodnih vrijednosti , Odjeljenje za razvoj turizma i PR) i **nadzornu službu** . Ova odjeljenja mogu imati samo po jednog zaposlenog u odnosu na kadrovske/finansijske mogućnost.

Zbog ekonomije obima, razumno je da se navedeno može postići samo u sinergiji sa upravljačima parka prirode iz drugih Opština. Naime, svaki upravljač dijela parka prirode Komovi bi mogao imati jedinicu koja bi bila zadužena za sprovođenje aktivnosti iz oblasti svog mandata na čitavoj teritoriji parka. U perspektivi treba razmišljati o modalitetu jednog upravljača za čitavu teritoriju regionalnog parka ili jednog lokalnog upravljača koji ima i druge nadležnosti na teritoriji opštine (npr: upravljanje drugim zaštićenim područjima, lovištima, turističkom ponudom)

Odjeljenje za projektni menadžment, planiranje i informacioni sistem je **ključno odjeljenje** koje treba da „razvojno“ odjeljenje u regionalnom parku. Za ovo odjeljenje treba najmanje 2 visokoobrazovana zaposlena sa dodatnim znanjima iz engleskog jezika i informatike). Ovo odjeljenje vodi bazu podataka o svim aktivnostima

preduzeća, stara se o njoj ažurnosti, priprema predloge projekata za finansiranje, komunicira sa donatorima i prati sprovođenje odobrenih projekata.

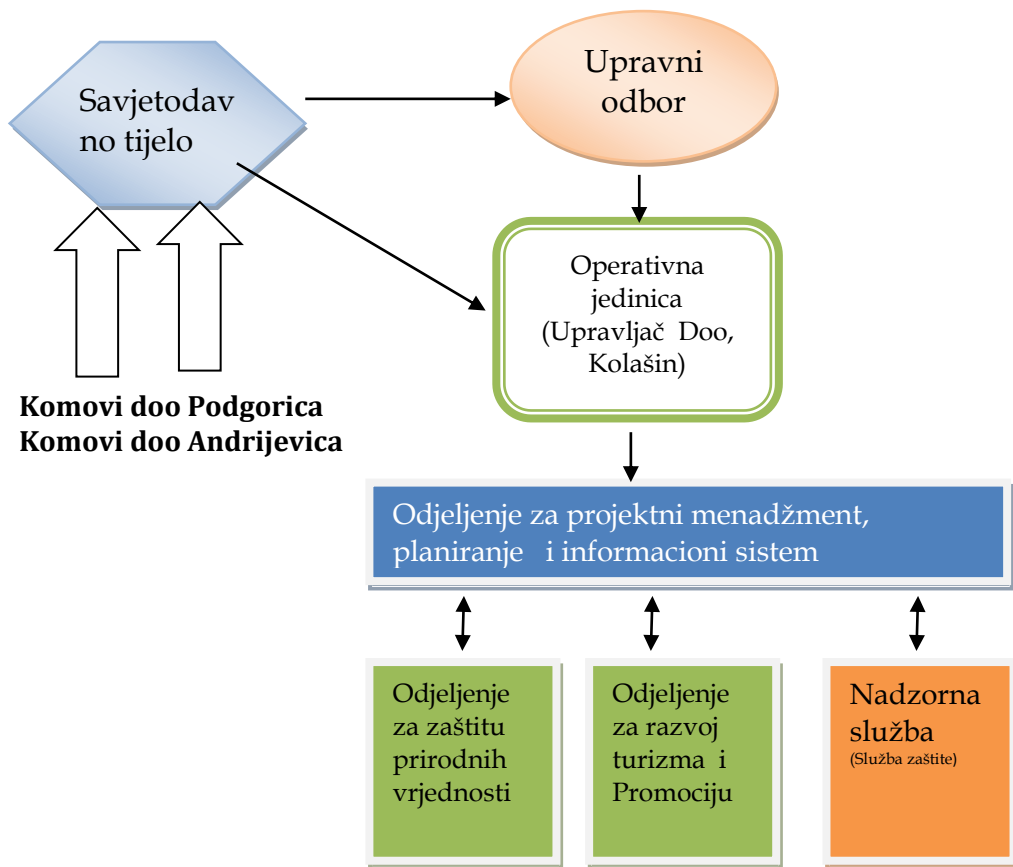
Odjeljenje za zaštitu prirodnih vrijednosti vrši poslove od osnovnog značaja za funkcionisanje regionalnog parka. Prikuplja informacije o prirodnim vrijednostima, predlaže mjere zaštite i vrši monitoring stanja prirodnih vrijednosti. Najmanje 1 zaposleni.

Odjeljenje za razvoj turizma i PR preuzima poslove Lokalne turističke organizacije, prikuplja podatke o kulturnim vrijednostima predlaže mjere zaštite i vrši monitoring. Stara se o obezbjedjivanju transparentnosti rada kompanije i dostupnosti i javnosti svih podataka. Najmanje 1 zaposleni.

Nadzorna služba: Vrši nadzor i kontrolu aktivnosti u regionalnom parku. Reaguje u slučajevima sprovođenja aktivnosti koje nisu u skladu sa zakonom i politikom preduzeća. Najmanje 6 novo zaposlenih (ukupno 10 -shodno zakonskoj odredbi) ukoliko se razmotriti angažovanje već zaposlenih Upravnika Lovišta i lovočuvara (granice lovišta poklapaju sa teritorijom regionalnog parka u dobroj mjeri).

Ova struktura iziskuje minimalne troškove i ne bi bila adekvatna na duži vremenski period zbog kompleksnosti aktivnosti preduzeća, ipak uzimajući u obzir sve ograničavajuće faktore omogućila bi početak rada regionalnog parka dok se ne stvore uslovi za formiranje optimalne strukture.

Ovdje moramo napomenuti da bi optimalna struktura koja bi obezbjedila pravilno funkcionisanje u regionalnom parku i ispunjenje ciljeva postavljenih u planu upravljanja zajtjevala minimalno duplo veći broj izvršilaca u svim predloženim strukturama (minimalno povećanje za 100%). Šematski prikaz organizacije upravljača dat je u nastavku:

Prednosti navednog modela su brojne: Integrisano upravljanje sa svim korisnicima prostora, korištenje znanja i kapaciteta svih zainteresovanih strana, mogućnost zajedničko korištenje opreme infrastrukture i ljudstva , značajno smanjenje troškova, angažovanje već postojećeg preduzeća/organizacije, bolja kontrola terena, dijeljenje zajedničke vizije i bolja informisanost svih zainteresovanih strana koje učestvuju u donošenju odluka. Ipak, neophodno je i istaći da je u prvom periodu rada neophodno uložiti puno napora kako bi se izgradilo minimalno povjerenje izmedju učesnika i na taj način smanjiti rizik da osjetljiva pitanja uspore sprovođenje ostalih aktivnosti neophodnih za normalno funkcionisanje parka.

VII FINANSIRANJE

Predlog mogućih izvora finansiranja

Direktni prihodi uspostavljenje strukture od naknada (u skladu članom 60 Zakona) upravljaču zaštićenog prirodnog dobra, i to za:

- ulazak u zaštićeno prirodno dobro;
- pružanje usluga posjetiocima (korišćenje vodiča, razgledanje prirodnjačke zbirke, parkiranje, kampovanje);
- korišćenje imena i znaka zaštićenog prirodnog dobra;
- posmatranje ptica ;
- snimanje igranih i komercijalnih filmova, spotova i reklama;
- splavarenje i iznajmljivanje čamaca i brodova;
- sakupljanje, branje i otkup šumskih plodova;
- sportski ribolov;
- ugostiteljske, prodajne, smještajne i infrastrukturne objekte (restorane, bungalove, privremene objekte, reklame, trafostanice, korišćenje zemljišta za održavanje sportskih i drugih manifestacija);
- druge radnje, aktivnosti i djelatnosti u skladu sa zakonom.
- Boravisna taksa

Indirektni prihodi kroz preusmjeravanje sredstava koji su specijalni prihod Opštinskog budžeta (u skladu sa Zakonom) u budžet preduzeća regionalnog parka i to:

30 % koncesione naknade za Lovište koje se nalazi u Regionalnom parku

70 % od koncesione naknade za Šume koje se nalazeu Regionalnom parku

i zavisnosti od strukture preduzeća doprinos bužetu upravljača kroz doprinos iz budžeta Uprave za Šume – do 100% od koncesija u Regionalnom parku).

Dodatni izvori finansiranja:

U zavisnosti od kapaciteta operativne jedinice I upravljača EU fondovi (prekogranični i medjuopštinski) , IPA, LEADER, Bilateralni donatori za ruralini razvoj, zaštitu prirode, unaprijedjenje turističke ponude, n2000 mogu biti jedan od najznačajnijih izvora prihoda.

VIII PLAN DINAMIKE

Aktivnost	I godina				II godina				III godina				IV godina				V godina			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
1.3																				
1.4																				
1.5																				
1.6																				
1.7																				
2.1																				
2.2																				
2.3																				
2.4																				
2.5																				
2.6																				
2.7																				
2.8																				
3.1																				
4.1																				
4.2																				
4.3																				
4.4																				
4.5																				
4.6																				
5.1																				
5.2																				
5.3																				
6.1																				
6.2																				
7.1																				
7.2																				
8.1																				